

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**VPLIV ZDA NA GOSPODARSTVA LATINSKE
AMERIKE**

Ljubljana, junij 2010

LJUBOMIR PETROVIĆ

IZJAVA

Študent Ljubomir Petrović izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom dr. Tjaše Redek, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

Kazalo

Uvod.....	1
1. Monroejeva doktrina	2
1.1. Razvoj doktrine do 2. svetovne vojne	2
1.2. Doktrina po 2. svetovni vojni	5
2. Vzpostavitev interesov v Latinski Ameriki.....	6
2.1. Boj za kolumbijsko nafto	6
2.2. Interesi ZDA na Kubi.....	8
2.3. Primer podjetja United Fruit.....	9
2.4. Konflikti v Latinski Ameriki po 2. svetovni vojni	12
3. Gospodarski razvoj po 2. svetovni vojni	13
3.1. Industrializacija Latinske Amerike pod okriljem politike uvozne substitucije	13
3.2. Pregled gospodarskih rezultatov v Latinski Ameriki	16
3.3. Ključne reforme v Latinski Ameriki	19
3.4. Pregled uspešnosti reform	22
3.4.1. Inflacija.....	23
3.4.2. BDP	24
4. Mednarodne finančne institucije in vloga ZDA	25
4.1. Vpliv ZDA na Mednarodni denarni sklad in Svetovno banko	25
4.2. Propad vloge IMF v regiji in svetu.....	30
5. Regionalne povezave kot alternativa odvisnosti od ZDA	30
5.1. Organizacija ameriških držav	30
5.2. Zametki ekonomskega sodelovanja.....	32
5.3. Novi regionalizem	33
5.4. FTAA in Mercosur	34
5.5. UNASUR.....	37
5.6. Bolivarska aliansa.....	37
5.7. Banka juga.....	39
Sklep.....	40
Literatura in viri	42

Uvod

Latinska Amerika je regija, ki je bila v svoji zgodovini dolgo odvisna od močnih svetovnih velesil. Svojo samostojnost je začela izgubljati po letu 1500, ko so Evropejci odkrili »novi svet« ter začeli s postopno kolonizacijo novo odkritih ozemelj. Sočasno s kolonizacijo je potekalo tudi uničevanje bogate kulturne dediščine tako Severne kot Južne Amerike ter vsiljevanje evropskih življenjskih vrednot. V nekaj desetletjih sta si Španija in Portugalska zagotovili popoln nadzor nad državami Latinske Amerike, regijo pa sta obsežno izkoriščali predvsem za zagotavljanje dragih kovin. Nadvlada je trajala vse tja do začetka 19. stoletja, ko je začela Španija počasi a zanesljivo izgubljati svojo moč. V tem stoletju so se okrepile osamosvojitvene težnje mnogih držav Latinske Amerike in do konca stoletja je španski imperij dokončno propadel.

Kot zaščitnik regije so se v tem obdobju pojavile Združene države Amerike, ki so bile takrat še mlada a ambiciozna država, ki je hitro pridobivala na gospodarski in politični moči. Pod okriljem Monroejeve doktrine je uspela iz regije izriniti evropske velesile, hkrati z naraščanjem moči pa so ZDA naraščali tudi apetiti po širši nadvladi. Sprva so si Združene države z natančno odmerjeno diplomacijo ter obsežnimi gospodarskimi aktivnostmi zagotovile nadzor predvsem nad geografsko bližnjo Centralno Ameriko in na Karibih, kasneje, v 20. stoletju pa je njen vpliv v takšni ali drugačni obliki segel praktično v vsak kotiček regije.

V diplomski nalogi bom predstavil različne vidike odnosa med ZDA in Latinsko Ameriko ter spreminjanje le-tega vse od začetkov ameriškega vpliva na regijo ob koncu 19. stoletja do prvih znakov zatona v 21. stoletju. V prvem poglavju bom pojasnil odnos ameriške politike do regije skozi vidik Monroejeve doktrine, ki je postala podlaga za grajenje odnosa med ZDA in Latinsko Ameriko, vplivala pa je tudi na Evropo ter na svetovni politični položaj ZDA. Motivi Združenih držav so bili poleg političnih v veliki meri povezani tudi z gospodarskimi interesi. V drugem poglavju bom predstavil te interese skozi primere ameriških podjetij v začetku 20. stoletja, katerim je pri uveljavljanju izdatno pomagala tako uradna kot neuradna politika Združenih držav. Izpostavil bom podjetje United Fruit, ki je s svojim delovanjem, močnimi zvezami s politiko ZDA ter vplivom na vladarje regije postalo simbol ameriške hegemonije v Latinski Ameriki.

V nadaljevanju se bom osredotočil na gospodarske aktivnosti regije po 2. svetovni vojni, ki so bile tesno povezane z družbenimi reformami v državah Latinske Amerike. Ti poskusi so bili usmerjeni predvsem v osamosvojitvev gospodarstev od zunanjih vplivov ter v vzpostavitev nekega novega sistema, ki pa se na koncu ni izkazal za uspešnega. Pojasnil bom ključne razloge za neuspeh, kasnejšo usmeritev držav proti liberalnim tržnim gospodarstvom, reforme ki so bile sprejete ter uspešnost teh reform. Močan vpliv na odpirajoča se gospodarstva so

takrat pridobile mednarodne finančne institucije in v četrtem poglavju bom na kratko analiziral vpliv, ki so ga dobile Združene države prek teh organizacij. V zadnjem poglavju bom razložil idejo sodelovanju med državami regije, predstavil bom nekatere neuspešne poskuse regionalizacije zahodne hemisfere, med katerimi izstopa neuspeh pogajanj za doseg prostotrgovinskega območja FTAA, ki bi gospodarsko povezal obe Ameriki. Povsem na koncu bom pojasnil nekatere alternative temu sporazumu, ki so jih na podlagi levičarskih političnih programov osnoval različne države regije in pomenijo prvi korak k dokončni osamosvojitvi regije od vplivov ZDA.

1. Monroejeva doktrina

Monroejeva doktrina je bila sprejeta 2. decembra 1823. Njen namen je bil uveljaviti idejo o samostojnem in od Evrope neodvisnem novem svetu. V skladu z Monroejevo doktrino (v nadaljevanju doktrino) naj evropskim državam ne bi bilo več dovoljeno koloniziranje ameriških držav (Severne in Latinske Amerike), prepovedan pa je bil evropski politični vpliv oziroma vmešavanje v notranje zadeve novonastalih držav. Združene Države naj bi ob tem ohranjale svojo nevtralnost, vsak poskus kršitve s strani Evrope pa bi obravnavale kot agresivno dejanje (TAHPDX, 2009). V ozadju ideje o zaščiti zahodne hemisfere pa so se za Združene države pokazali globlji interesi, predvsem strateške in ekonomske narave. ZDA so za obrambo teh interesov zagrožile tudi z uporabo sile (Gilderhus, 2006, str. 5).

Pomen in načini izvajanja doktrine so se skozi leta spreminjali glede na aktualne politike ZDA ter glede na razmere v mednarodni politični sceni, vendar je temelj doktrine ostal isti: (1) Evropa nima kaj iskati na zahodni hemisferi, (2) ZDA naj varuje mir in stabilnost v območjih »posebnega pomena«, (3) prav tako pa naj ZDA zase omogoči nemoten dostop do trgov in resursov latinskoameriških držav. Združene države so na Latinsko Ameriko gledale zviška. Snovalci politike ZDA so jo imeli za manjvredno, neubogljivo regijo, ki je potrebna discipline in vodstva. Verjeli so, da ta regija brez starševskega nadzora neke velesile samostojno ne bi mogla normalno funkcionirati. Seveda so ZDA sebe ponudile kot odrešitelja teh držav (Gilderhus, 2006, str. 6).

1.1. Razvoj doktrine do 2. svetovne vojne

Na razvoj doktrine je močno vplivalo dogajanje v svetu v letih pred njenim sprejetjem. Evropske velesile so bile v začetku 19. stoletja zapletene v vojne proti Napoleonu. Po dokončnem porazu Napoleona ter podpisu Pariškega mirovnega sporazuma leta 1815, se je pod okriljem le-tega v Evropi tvorila Sveta aliansa (Avstrija, Prusija, Rusija ter Anglija), ki je imela namen ohranjati stabilnost in mir v Evropi. Čez tri leta se je tem silam pridružila še rehabilitirana francoska monarhija. Po grenki izkušnji s francosko revolucijo (1789 - 1799), ki je dala moč Napoleonu, so bile te države odločne, da bodo vsake nadaljnje poskuse uporov v Evropi zatrle v kali. Evropa se je pokazala kot močna in enotna in Združene države so se

začele spraševati, ali imajo posamezne evropske države ambicije ponovno prevzeti kontrolo nad izgubljenimi kolonijami (Gilderhus, 2006, str. 6). Za sprejetje doktrine je bil izjemno pomemben gospodarski motiv ZDA. Več kot tri četrtine izvoza latinoameriških držav so predstavljale drage kovine, preostanek so predstavljale kava, sladkor, tobak in koka. S temi državami se je zelo splačalo trgovati, saj so vse te luksuzne dobrine menjale za kmetijske in industrijske proizvode, katerih realna vrednost je bila precej nižja. Tako ugodnih pogojev trgovanja ni bilo mogoče dobiti nikjer drugje na svetu, zato je bilo za ZDA toliko pomembneje, da si zagotovijo nemoten dostop do teh trgov (Reynolds, 1938, str. 165).

Po pregonu španskih sil iz velikega dela Latinske Amerike do leta 1823 so se za ZDA odprle nove možnosti za trgovino z osvobojenimi državami, ki so dotlej trgovale le s Španijo. Predsednik Monroe je izvajal prefinjeno diplomacijo: postopno je priznal novonastale države, ohranjal je dobre odnose z njimi ter se zavzemal za čim trdnejšo medsebojno gospodarsko povezanost. Za gospodarsko sodelovanje z Latinsko Ameriko je bila sicer zelo zainteresirana tudi Velika Britanija, vendar so se ZDA odločile, da bodo delovale samostojno. Tako se je 2. decembra 1823 v kongresu ZDA rodila Monroejeva doktrina. Odzivi Evrope nanjo so bili redki. Večina držav jo je podcenjevala in se zato ni pretirano ozirala nanjo ali pa jo je smatrala za arogantno potezo ZDA, ki takrat še ni bila niti vojaška niti gospodarska svetovna velesila (Gilderhus, 2006, str. 7).

Ob samih začetkih doktrine je bilo težko govoriti o realnih medsebojnih trgovinskih priložnostih, saj je bila večina držav Južne Amerike geografsko in kulturno precej oddaljenih od Združenih držav. A vendar so ZDA postopoma pridobivale vse večjo politično in gospodarsko moč. Do sredine 19. stoletja jim je uspelo prevzeti teritorialni nadzor nad celotno Severno Ameriko. V tem obdobju so ZDA doktrino uporabljale le pasivno, kot občasne reakcije v obliki groženj Franciji in Britaniji, ko so se hotele vmešavati v zadeve Severne Amerike, velikokrat pa ZDA pravzaprav niti niso reagirale. Bolj agresivno obliko doktrine so ZDA začele izvajati šele ob koncu 19. stoletja. ZDA so si do tedaj izborile svoje mesto med svetovnimi velesilami in se podajale v boj za nova tržišča in resurse. Eden prvih rezultatov aktivnega pristopa doktrini je politična zmaga leta 1889, ko so ZDA prepričale države Latinske Amerike naj sprejmejo idejo o panamerikanizmu in so skupaj ustanovile „trgovinsko klirinško hišo“, ki se je kasneje poimenovala Panameriška unija. Njen namen je bil predvsem pospeševanje trgovine in spodbujanje miru v regiji (Gilderhus, 2006, str. 8-9).

Poleg politične so Združene države izkazovale tudi vojaško moč. Po diplomatskem posredovanju v sporu med Britansko Gvajano in Venezuelo leta 1895 je sledila še vojaška intervencija v špansko-kubanskem konfliktu tri leta kasneje. Pomoč kubanskim upornikom in hitra zmaga ZDA v tej državljanski vojni je pomenila za regijo pomembne dolgoročne spremembe. Španija je s porazom izgubila še zadnje kolonije na Karibih, ZDA pa so pod svoj protektorat vzele strateško pomembne države: Kubo, Panamo, Nikaragvo, Haiti in Dominikansko republiko (The World of 1898: The Spanish-American war, 2009).

S Theodorom Rooseveltom (1901 – 1909) je prišlo tudi novo obdobje za doktrino. Roosevelt se je zavzel, naj Združene države aktivno prevzamejo odgovornost za regijo in po potrebi preventivno delujejo kot nekakšen mednarodni policaj za ohranjanje reda v državah regije. Nadaljnji razvoj politike je sledil v obliki t.i. »dolarske diplomacije«. ZDA so sprva pomagale Dominikanski republiki pri odplačilu njenih dolgov Evropi v zameno za nadzor nad uvoznimi dajatvami te države, kasneje pa so prek ameriških bank začele posojati denar mnogim preveč zadolženim državam, predvsem v okolici strateško pomembnega Panamskega kanala, te države pa so padle pod gospodarski in politični vpliv ZDA. Takšna politična posojila so bila na nezadovoljstvo ameriških bankirjev povsem neprofitna, vendar so ZDA z njimi uspešno odrinile Evropejce iz ameriškega interesnega območja (Ladenburg, 2007, str. 19-22).

Woodrow Wilson (1913 – 1921) je želel uveljaviti idejo o kooperativnem delovanju na varnostnem področju. S podpisom panameriškega sporazuma bi države skupaj reševale morebitne varnostne in druge težave. Odzivi na panameriški sporazum so bili v Latinski Ameriki precej mešani, Argentina in Brazilija sta se odzvali pozitivno, medtem ko so bili v Čilu zadržani, saj so imeli nemalo težav s perujsko mejo. Vendar je kljub vsem naporom o medsebojnem sodelovanju predsednik Wilson med svojim predsedovanjem kar nekajkrat unilateralno uporabil vojaško silo. Interveniral je v Mehiki, Haitiju ter Dominikanski republiki. S temi samostojnimi akcijami so ZDA povsem izgubile zaupanje v državah Latinske Amerike in možnost panameriškega varnostnega sistema je splavala po vodi. Na drugi strani pa je bila Latinska Amerika v precej težkem gospodarskem položaju in se je morala opirati na ZDA. V Evropi je namreč med 1914 in 1918 divjala 1. svetovna vojna, zato so bili evropski trgi in posojila zanje nedostopni. To je bila izjemna priložnost za ZDA, da zapolni nastalo trgovinsko praznino (Gilderhus, 2006, str. 11-12).

Po Wilsonu so prišli na oblast republikanci, ki so dotedanjo politiko ZDA precej spremenili. Vpeljali so koncept »dobrega soseda«. Trdili so, da Evropa po 1. svetovni vojni ni več grožnja zahodni hemisferi, ter da so intervencije kontraproduktivne za interese ZDA, saj le spodbujajo sovraštvo drugih držav. Zavrnilo so vlogo svetovnega policaja ter podprli intervencije le v primeru ogroženih ameriških državljanov ali lastnine. Tak pristop se je nadaljeval in z njim so ZDA skušale blažiti tudi posledice velike gospodarske krize, ki je sledila v 30-ih letih 20. stoletja, saj so s popravljenim mednarodnim ugledom pridobivale nove trgovinske priložnosti. Primeri politike »dobrega soseda« so znižanja uvoznih dajatev za latinskoameriške države, kot dobro gesto pa so ZDA umaknile svojo vojsko iz Haitija in Nikaragve. Sledila je miroljubna rešitev spora z Mehiko (1938), ko so Mehičani razlastili tuje naftne družbe, ZDA pa so se takrat odpovedale vojaški intervenciji. Nova politika se je izkazala tudi med 2. svetovno vojno. S pomočjo prefinjene diplomacije, prepričevanja in tudi podkupovanja so ZDA dosegle svoje politične cilje. Države Latinske Amerike so namreč pokazale razumevanje do ZDA po vstopu v vojno in so prekinile svoje vezi s silami Osi, ali pa so celo napovedale vojno tem državam. V zameno so jim ZDA ponudile vojaško in finančno pomoč po koncu vojne, ter pomoč pri razvoju tega območja (TAHPDX, 2009).

1.2. Doktrina po 2. svetovni vojni

Po končani vojni so se države novega sveta zavzele za obrambo Monroejeve doktrine ter večjo medsebojno povezanost. Na vojaškem področju se je ta povezanost izkazala v obliki vojaške alianse Pakt v Riu (Rio Pact) leta 1947, na politično-gopodarskem področju pa je 1948 nastala Organizacija ameriških držav (Organization of American States ali OAS), ki je nasledila panameriško unijo pri spodbujanju politične solidarnosti in medsebojne trgovine. Eden ključnih elementov za vzpostavitev OAS pa je bil princip neintervencije (Gilderhus, 2006, str. 13).

Vendar obdobje medsebojnega sodelovanja ni trajalo dolgo. Politično ozračje v svetu se je po 2. svetovni vojni namreč precej hitro spremenilo, začejala se je ideološka bitka med komunističnim vzhodom in kapitalističnim zahodom. Za Združene države je postala Sovjetska zveza največja varnostna grožnja in absolutni imperativ njene zunanje politike. Izkazalo se je, da je Latinska Amerika postala le še eno od prizorišč, kjer sta si moči merile ZDA in Sovjetska zveza. Svoje najpomembnejše območje interesa so ZDA pokazale že z Marshallovim planom, ki je bistveno pomagal zgraditi razrušeno Evropo, medtem ko države Latinske Amerike kljub drugačnim obljubam niso bile deležne neposredne pomoči, ampak so se morale zanašati le na trgovino. Z Eisenhowerjem (1953 – 1961) se je uradno tudi končala politika »dobrega soseda«. Hladna vojna je postala preveč pomembna, da bi lahko ostali pri mirovniških principih, ki jih je ZDA zagovarjala do tedaj. Eden najbolj značilnih primerov je bila vojaška podpora upora v Gvatemali leta 1954, kjer so demokratično na oblast prišli reformisti in razlastili ameriško podjetje United Fruit. Državljanska vojna v Gvatemali je trajala 40 let in zahtevala več kot 100 000 žrtev (Gilderhus, 2006, str. 13-14).

John F. Kennedy (1961 – 1963) se je moral spopasti z največjim izzivom za doktrino v njeni zgodovini. V Kubi so leta 1959 po šestletni državljanski vojni prišli na oblast revolucionarji s Fidelom Castrom na čelu. Castro se je po dolgih desetletjih ameriške dominacije zavzel za svobodno in od ZDA neodvisno Kubo. Vso tujo lastnino (ZDA so imele v lasti več kot 75% kvalitetne obdelovalne zemlje) je nacionaliziral in razdelil malim kmetom. ZDA so se zaradi izgube dominacije nad Kubo obrnile proti Castru ter skušale ponovno zagotoviti vpliv nad strateško pomembnim otokom (The history of Cuban-American relations, 2009).

Združene države so ohladile trgovinske odnose s Kubo, CIA pa je začela izdelovati načrte za Castrovo odstranitev. Invazija, ki so jo izvedli kubanski prostovoljci z izdatno ameriško logistično pomočjo v Prašičjem zalivu leta 1961, se je izjalovila. Castro je zaradi te grožnje, zaradi spodletelih načrtov CIE da ga likvidira, ter zaradi embarga s strani ZDA, vse bolj krepil vezi s Sovjetsko zvezo. Kuba je bila za Sovjete izjemna priložnost, saj je komunizem pripeljala v neposredno bližino ZDA. Sovjeti so z namenom obrambe in ohranitve komunistične Kube nanjo poslali rakete srednjega dosega, zmožne zadeti tarče globoko v

ZDA. Oktobra 1962, ko so Američani izvedeli za rakete, se je sprožila kubanska raketna kriza. ZDA so pomorsko blokirale Kubo in kolebale med vojaško in diplomatsko ofenzivo. Kennedy se je odločil za diplomatsko rešitev spora, kar so pozitivno sprejeli tako zavezniki ZDA kot celotna mednarodna skupnost. Sovjeti so iz Kube umaknili svoje rakete v zameno za ameriško obljubo o nenapadanju te države, v skrivnem delu dogovora pa so ZDA umaknile še svoje rakete iz Turčije (The history of Cuban-American relations, 2009).

Združene države so v 20. stoletju še nekajkrat posredovale v Latinski Ameriki. Invazija na Dominikansko republiko leta 1965 je bila izvedena z namenom preprečitve kubanskega scenarija, leta 1973 pa so ZDA s CIO pomagale zrušiti socialistični režim v Čilu, predvsem z namenom zaščite ameriških poslovnih interesov v tej državi. Na mesto socialistov je prišel desno usmerjeni diktator Augusto Pinochet. Sledile so še podpora proameriškega režima v El Salvadorju in izdatna pomoč ZDA desničarskim upornikom v Nikaragvi. Leta 1983 so ameriške sile napadle Grenado, prav tako z namenom strmoglavljenja zanje neprimerne vojaškega režima (Grossman, 2009). ZDA so leta 1989 izvedle intervencijo v Panami, leta 1994 pa še na Haitiju, po koncu hladne vojne pa se je v veliki meri končalo tudi obdobje doktrine. ZDA ni imela več nekega jasnega sovražnika, ki bi jo ogrožal na zahodni hemisferi. Grožnje nacionalni varnosti se dandanes ne pojavljajo več v obliki kolonializma, kot je bilo to v 19. stoletju. Prav tako se je s propadom Sovjetske zveze končala ideološka vojna med kapitalizmom in komunizmom. Svet je danes v tolikšni meri globaliziran, tako gospodarsko kot politično, da je praktično nemogoče izvajati doktrino v obliki kot so jo izvajale ZDA skoraj dve stoletji. Največjo varnostno grožnjo ZDA danes predstavlja terorizem, ki ni izoliran na neko regijo ali državo in deluje tako subtilno, da se je proti njemu nemogoče boriti na klasičen vojaški način. V zadnjem desetletju je doktrina v veliki meri izgubila svoj pomen (Erikson, 2008, str. 58-59).

2. Vzpostavitev interesov v Latinski Ameriki

Združene države so se v drugi polovici 19. stoletja politično in gospodarsko že močno okrepile in so v skladu s tem začele intenzivno uveljavljati svoje interese tudi v Latinski Ameriki. To se je na gospodarskem področju jasno pokazalo pri podpori ameriških podjetij v regiji, ki so dominirala v mnogih državah Srednje Amerike in na Karibih. Ameriška podjetja so si zagotovila pomemben nadzor nad nafto ter izvozom sadja teh držav, obsežno pa so v njih gradila tudi infrastrukturo kot so železnice in telefonske napeljave. V nadaljevanju bom opisal nekaj primerov, kako se je doktrina kazala in izvajala v praksi.

2.1. Boj za kolumbijsko nafto

V Kolumbiji je med letoma 1899 in 1902 divjala državljanska vojna med liberalci in konservativci, po kateri je Kolumbija izgubila strateško pomemben del ozemlja – Panamo. Med vojno so panamski voditelji začeli razmišljati o odcepitvi, podporo pa so poiskali pri

Združenih državah, ki so bile zelo zainteresirane za gradnjo kanala v tej državi. Po državljanski vojni so ZDA poslale svojo vojsko v pomoč panamskim separatistom, kmalu po osamosvojitvi pa je Panama v zameno za podporo podelila Združenim državam pravico do Panamskega Kanala (Randall, 1992, str. 83-86).

Že proti koncu državljanske vojne so se v Kolumbiji zbrali domači podjetniki, ki so začeli raziskovati možnosti za razvoj kolumbijske naftne industrije. Od vlade so dobili koncesijo za iskanje nafte, to surovino pa so iskala tudi ameriška, nemška in kanadska podjetja. Najbližje izvedbi takega projekta je prišlo takrat eno vodilnih svetovnih naftnih družb, britanski Pearson and Son, ki je leta 1912 doseglo dogovor s kolumbijsko vlado o obsežnih raziskavah naftnih polj ter črpanju te surovine (Bucheli, 2007, str. 20-38). Dogovor so ZDA in njena naftna podjetja videli kot nedopusten poseg v njihovo interesno območje. Takoj po njem je začelo ameriško naftno podjetje Carribean Petroleum pri predsedniku Kolumbije lobirati proti ratifikaciji sporazuma, velik nasprotnik dogovora pa je bil tudi Standard Oil iz New Jersey, ki se je zanimal za poslovanje v Kolumbiji in mu ni odgovarjala močna Pearsonova konkurenca. Američani so na vsak način poskušali sabotirati izvedbo pogodbe med Britanci in Kolumbijo, tudi z neresnicami in različnimi manipulacijami. Situacija se je kmalu zaostila in se pretvorila v pravo medijsko vojno z mnogimi časopisnimi napadi nasprotnikov pogodbe ter protinapadi njenih zagovornikov (Bucheli, 2007, str. 39-44).

Pozneje se je v boj proti britanskemu podjetju podal tudi sam vrh Združenih držav. V letu 1913 je na oblast v ZDA prišel Woodrow Wilson, ki je jasno izrazil, da ne bo dovolil sprejemanja koncesije z evropskim podjetjem. ZDA so za zaščito svojih podjetij izvedle skrbno pripravljen načrt: sprožile so pogajanja za izplačilo reparacij, ki naj bi jo ZDA plačale Kolumbiji zaradi odtujitve njenega ozemlja. S sporazumom bi Kolumbija dokončno priznala Panamo kot državo, ob tem pa bi se morala odpovedati pogodbi s Pearsonom. Sočasno so ZDA izvedle tudi močno diplomatsko ofenzivo proti Pearsonu, katerega so predstavili kot veliko nevarnost Kolumbije. V javnosti oblateno britansko podjetje je sčasoma izgubilo svojo podporo tudi pri kolumbijskih političnih krogih in bilo dokončno poraženo v tej naftni bitki. ZDA so s kombinirano akcijo vlade in svojih podjetij uspešno izrinile konkurenco v Kolumbiji (Bucheli, 2007, str. 46-56).

S pričetkom pogajanj za višino reparacij se je situacija v Kolumbiji obrnila v prid ameriškim podjetjem, koncesijo za črpanje nafte pa je hitro pridobil ameriški Tropical Oil Company. Kolumbijska javnost in opozicija sta ostro nasprotovali takšni koncesiji in vlada je pod pritiskom sprejela nove zakone, s katerimi je otežila nadaljnji vstop podjetij v to državo. Te zakone so ZDA videli kot grožnjo njenim podjetjem in so se odločile preložiti ratifikacijo reparacijskega sporazuma. Leta 1920 je Standard Oil prevzel Tropical Oil in za uspešen začetek poslovanja v Kolumbiji je potreboval le še ratifikacijo sporazuma. Z infrastrukturnimi projekti je pridobival simpatije kolumbijske vlade, hkrati pa obsežno lobiral pri vladi ZDA, da sprejme reparacijski sporazum, ki bi jim zagotovil nemoteno poslovanje v Kolumbiji. Združene države so politično pritisknile na Kolumbijo, ki je nujno potrebovala reparacijski

denar in je leta 1922 tudi popustila pod pritiski ter umaknila sporne zakone. ZDA so hitro zatem ratificirale sporazum vreden 25 milijonov dolarjev in s tem odprle pot k dolgoletni dominaciji Standard Oila v kolumbijskem naftnem sektorju (Bucheli, 2006a, str. 16-18).

Standard Oil je svojo naftno nadvlado v Kolumbiji ohranjal vse tja do leta 1951, ko mu je potekla ugodna kolumbijska koncesija. Vlada se ni odločila za njeno podaljšanje in je ustanovila nacionalno naftno družbo ECOPETROL, znotraj katere je logistično, managersko in tehnično več let deloval tudi Standard Oil. Kljub temu, da je Standard Oil izgubil 30 letno dominacijo v kolumbijski naftni industriji, je v tej državi v manjšem obsegu še naprej posloval z novimi pogodbami in koncesijami, ECOPETROL pa je postalo povsem javno podjetje šele v letu 2003 (Bucheli, 2006a, str. 27-37).

2.2. Interesi ZDA na Kubi

Po vojni s Španijo leta 1889 so Združene države prevzele popoln politični, gospodarski in vojaški nadzor nad Kubo. V letu osvoboditve so imele tam približno 50 milijonov ameriških dolarjev investicij, ki so do leta 1906 presegle 200 milijonov, v letu 1924 pa že 1,24 milijarde dolarjev. V naslednjih dveh desetletjih so ZDA večkrat intervenirale v tej državi za zaščito svojih interesov, predvsem ob nemirnih volitvah, kjer so podpirale kandidate, ki so favorizirali ameriška podjetja. Pomagale so tudi pri krvavi zadušitvi upora leta 1912, ko so se rasizmu uprli temnopolti prebivalci Kube. Leta 1920 je prišlo do velike krize v sladkorni industriji, mnogi kubanski plantažerji so bankrotirali, kar so izkoristili ameriški podjetniki in kupili plantaže sladkorja po izjemno nizkih cenah ter s tem pridobili dominacijo nad to industrijo (The History of Cuban-American relations, 2010).

Relativno mirnemu obdobju na Kubi je po volitvah leta 1952 sledil državni udar Fulgencia Batiste, ki je volitve izgubil, podpirale pa so ga ZDA in tudi takoj priznale njegovo vlado kot legitimno. V zameno za podporo je Batista dodelil desetinam ameriških podjetij pomembne gradbene projekte, kot so avtoceste, železnice, letališče ter podjetje za energijsko oskrbo Kube, CIA pa je v tej državi odprla tudi svoj obveščevalni center. Združene države so sčasoma pridobile nadzor nad 80 odstotki kubanskih železnic ter 90 odstotki električnih in telefonskih storitev, kar 75 odstotkov kubanske zemlje pa je bilo v tujem lastništvu, večinoma podjetij iz ZDA. Vendar razcvet ameriških podjetij pod vladavino Batiste ni dolgo trajal, saj so se proti neustavnemu udaru kaj kmalu uprli kubanski gverilci pod vodstvom Fidela Castra. Spopadi so se stopnjevali do leta 1959 in končne nadvlade Castrove vojske, ki je pomenila padeč Batistovega režima (The History of Cuban-American relations, 2010).

Ko je revolucionarna vlada prišel na oblast, je sprožila številne socialne in ekonomske reforme, med katerimi je bila tudi agrarna reforma, po kateri naj bi tujci imeli omejen dostop do kubanskih zemljišč. V zameno za razlastitev so ponudili vsem tujim državam ugodne kompenzacije v obliki 20-letnih kubanskih državnih obveznic. Vse preostale države

(večinoma evropske), ki so imele svoje investicije na Kubi, so to ponudbo sprejele, ZDA pa so jo zavrnila. V letu 1960 se je kljub temu začela razlastitev ameriških podjetij. Najbolj so trpela naftna podjetja v tej državi: Texaco, Esso (bivši Standard Oil) in Shell ter sladkorna industrija, v kateri je bila polovica zemlje v lasti United Fruit. Ko je Castro s Sovjetsko zvezo sklenil dogovor o dobavi nafte, so se naftna podjetja uprla, saj niso želela rafinirati sovjetske nafte, kar je Castro hitro rešil z nacionalizacijo. Na vrsto so prišli tudi energijski, bančni in komunikacijski sektorji. Nacionalizirana so bila vsa velika ameriška podjetja, v privatnih rokah je ostalo le okrog 200 manjših podjetij. ZDA so odgovorile sprva z uvajanjem kvot za uvoz sladkorja, leta 1961 pa z embargom na kubanski izvoz. V obrambo ameriških interesov so ZDA v teh letih obsežno uporabljale CIO in njene skrite operacije. Ameriška obveščevalna služba je med leti 1959 in 1961 sprožila množico neuspešnih atentatov na Fidela Castra, leta 1961 pa tudi neuspešno ofenzivo kubanskih izgnancev v Prašičjem zalivu. Neuspehu je sledil nov pritisk na kubansko vlado, saj so ZDA uvedle popoln embargo na vso kubansko trgovino. V 1960-ih in 1970-ih je CIA na kubanskem teritoriju tajno organizirala tudi več terorističnih dejanj z namenom notranjega upora proti Castrovem režimu, s katerim bi ZDA dobile legitimnost za posredovanje. Najbolj krvav napad se je zgodil leta 1962, ko je ameriška teroristična enota postavila bombe na kubansko tovarno ter pri tem ubila 400 delavcev. Ko je leta 1974 na čelo CIE prišel George Bush starejši, je združil različne proticastrovske kubanske skupine v ZDA v organizacijo CORU. Ta zloglasna organizacija je v 1970-ih organizirala prek 100 terorističnih napadov po celem svetu, usmerjenih proti Kubancem (The History of Cuban-American relations, 2010).

2.3. Primer podjetja United Fruit

V mnogih državah Centralne Amerike so na začetku 20. stoletja prevladovali Združenim državam naklonjeni diktatorski režimi, v takih razmerah pa so svoje mesto v regiji kaj hitro našla ameriška sadna podjetja. Večino začetnih zemljišč v Centralni Ameriki so ta podjetja pridobila s koncesijami za gradnjo železnic, s katerimi so pridobili pravice za obsežna zemljišča, na njih so vzpostavila plantaže banan, železnice pa izkoristile za transport le-teh (Bucheli, 2006b, str. 7-10).

Med vsemi podjetji za predelavo sadja, ki so delovala v regiji, se je najbolj izpostavil United Fruit, ki je nastal leta 1899 z združitvijo dveh največjih ameriških sadnih podjetij in tako prevzel nadzor nad 75 odstotki celotnega bananskega trga. S prevzemi manjših podjetij in cenovnimi vojnami si je United Fruit v prihodnosti še utrjeval položaj, sočasno pa je pridobival tudi politično moč tako na domači kot na latinskoameriški politični sceni (United Fruit Historical Society, 2010). Z leti je podjetje ustvarilo trdne vezi z ameriško obveščevalno službo CIO ter visokimi predstavniki ameriške vlade, ki so bili pomembni delničarji tega podjetja (Literatura Guatemalica, 2010). United Fruit je sčasoma poleg banan začel proizvajati in trgovati tudi s sladkorjem in kakavom, za svoje transportne naloge pa je zgradil največjo privatno floto na svetu. Ta flota je prišla prav tudi ob intervencijah ZDA na območju,

saj jim je United Fruit zanje večkrat v uporabo ponudil svoje ladje (United Fruit Historical Society, 2010).

V **Hondurasu** so prva ameriška bananska podjetja - Vaccaro Brothers, Cuyamel Fruit in kasneje United Fruit, začela delovati ob samem začetku 20. stoletja in država je počasi rasla v najpomembnejšega izvoznika banan v regiji. Vendar pa je bilo politično stanje v Hondurasu v prvih desetletjih 20. stoletja precej nemirno. ZDA so želele ustvariti ugodnejšo klimo za svoja podjetja in so zato odplačale visok zunanji dolg Hondurasa, v zameno pa so ameriške banke dobile nadzor nad Honduraškimi železnicami, strateško pomembnimi za vzpostavitev plantaž banan. Vendar se napetosti niso pomirile, v državi so delovala mnoga uporniška revolucionarna gibanja, sadna podjetja pa so ob tem finančno podpirala različne skupine. Med leti 1920 in 1923 se je v Hondurasu zvrstilo kar 17 uporov in poskusov vojaškega udara ter množica spornih volitev, v katerih so sadna podjetja finančno pomagala predvolilnim favoritom (Merrill, 1995). V enem od primerov je celo direktor Cuyamel Fruita osebno najel ameriške mafijske plačance, ki so izvedli državni udar, s katerim je na oblast prišla vojaška oblast. Le-ta je amerškemu podjetju podelila koncesijo, s katero ga je osvobodila plačevanja davkov za naslednjih 25 let (United Fruit Historical Society, 2010).

Nestabilna situacija je le malo ovirala bananska podjetja pri poslovanju. Do leta 1930 je Honduras s kar tretjino svetovne ponudbe postal prvi izvoznik banan na svetu. Od te trgovine je največ profitiral United Fruit, ki je v 1929 prevzel svojega rivala Cuyamel Fruit in takrat postal nesporni vladar bananskega posla. United Fruit je svojo neomejeno dominacijo v Hondurasu s podporo diktatorskih režimov vzdrževal do leta 1949, ko je v tej državi prišla na oblast bolj demokratična vlada, ki je postopno zmanjšala moč United Fruita (Merrill, 1995).

Podobno kot s Hondurasom je imel United Fruit tudi z vladarji **Gvatemale** tesno povezavo. Vojaška diktatura generala Manuela Estrada Cabrere (1898-1921) je v začetku 20. stoletja podelila transportne ter bananske koncesije United Fruitu, z njim povezano železniško podjetje IRCA pa je pridobilo železniško koncesijo. Leta 1931 je po desetletju mnogih vojaških prevratov v Hondurasu prevzel oblast Jorge Ubico, general ki je bil močno naklonjen ZDA. Njegovih 14 let vladavine se je izkazalo za eno najbolj zloglasnih diktatur v zgodovini Latinske Amerike, z masovnim kršenjem človekovih pravic, v tem obdobju pa so močno profitirala ameriška podjetja v tej državi (Bucheli, 2006b, str. 13-14).

Po padcu diktature Ubica leta 1944, je oblast po volitvah prevzela vojaška hunta z Jacobom Arbenozom na čelu. Nova vlada je bila liberalno usmerjena, imela je močan socialni program in je želela razbiti monopole multinacionalnk z ustvarjanjem konkurenčnih nacionalnih podjetij (Bucheli, 2006b, str. 19-22). Ključni Arbenzov cilj je bil doseganje agrarne reforme, katere namen je bila bolj enakomerna razdelitev zemljišč in je predvidevala tudi razlastitev velikih lastnikov zemlje, med katerimi so prednjačila ameriška podjetja. V skladu s tem so leta 1953 in 1954 na vrsto prišle tudi plantaže United Fruita. Takrat je Gvatemala razlastila večino neuporabljenih plantažnih polj tega podjetja in jim na podlagi plačanih davkov določila

kompenzacijo, nad čemer so bila ameriška podjetja ogorčena. United Fruit in drugi lastniki zemlje so zaradi prenizkih kompenzacij ostro protestirali, za rešitev problema pa so se zanesli na svoje zveze v CII, ki je Gvatemalo predstavila kot komunistično grožnjo ter nevarnost za ZDA. Leta 1954 je ameriški predsednik Eisenhower odobril akcijo CIE za Arbenzovo odstranitev. Ameriška obveščevalna služba je organizirala gvatemalske upornike in plačance, United Fruit pa je za transport enot in orožja ponudil ladje iz svoje flote. Uporniki so demokratično izvoljenega Arbenza uspešno vrgli z oblast, ZDA pa so na njegovo mesto postavile v ZDA izšolanega polkovnika Carlos Castillo Armasa. Castillo je United Fruitu hitro vrnil odvzeta zemljišča, prepovedal sindikate, znižal davke tujim podjetjem ter zaprl vso opozicijo. CIA mu je poslala seznam domnevnih »komunistov«, med katerimi so bili tudi vodje sindikatov, ljudi s seznama pa je Castillo takoj likvidiral. Krvavi dogodki v tej državi so dokončno zapečatili kruto usodo regije. Med pričami nasilja je bil namreč tudi zdravnik Ernesto »Che« Guevara, ki je takrat delal v tej državi. Kar je videl, ga je spodbudilo da je organiziral gverilski upor proti ameriški nadvladi tako v Gvatemali kot tudi v mnogih državah Latinske Amerike, ki so nato zapadla v desetletja nestabilnosti in bojev proti diktatorskim režimom (United Fruit Historical Society, 2010).

Poleg Hondurasa in Gvatemale je United Fruit obsežno posloval tudi v mnogih drugih državah Srednje Amerike ter Karibov, najmočnejše interese pa je imel v Kostariki, Panami in Kolumbiji. V vseh državah je to podjetje imelo posebno razmerje s tamkajšnjimi vladami od katerih je dobilo mnoge poslovne ugodnosti, od koncesij in nižanja davkov do vojaške zaščite podjetja. Takšno stanje je trajalo vse tja do konca 1950-ih, ko je podjetje začelo počasi izgubljati svojo politično dominacijo v regiji. Kostarika je z nacionalno usmerjenim zakonikom dvignila plače delavcem v plantažah, kar je bil udarec za United Fruit, ob kubanski revoluciji pa je Castro to podjetje izgnal iz Kube. Kljub temu da je bila Kuba le en od trgov za United Fruit, so se v ZDA pojavile špekulacije o nadaljnjih dogodkih v regiji. Investitorji so se zaradi možnosti vzpostavitve komunističnih režimov v regiji začeli izogibati tega podjetja. Čeprav so tem državam povečini vladali ZDA naklonjeni vojaški režimi, je bil do leta 1970 United Fruit prisiljen zaradi negotovosti investitorjev prodati velik del svojih plantaž v Centralni Ameriki (Bucheli, 2006b, str. 22-23).

Hud udarec temu podjetju je zadala velika naftna kriza v 1970-ih letih, še posebej občutna v revnih gospodarstvih Centralne Amerike, ki so bila s kar 80 odstotki skupnega izvoza življenjsko vezana na izvoz banan in kave. Ta kriza je prisilila mnoge vojaške režime, da so sprejeli radikalne ukrepe in se oddaljile od ZDA, saj so nujno potrebovale prihodke iz bananske industrije. Države Srednje Amerike so leta 1974 ustanovile kartel, ki je bil čvrsto nastrojen proti multinacionalkam in je zanje med drugim predvideval povišanje davkov ter izničenje radodarnih koncesij. To je sprožilo »banansko vojno«, v kateri je ameriško podjetje sabotiralo proizvodnjo in izvoz lastnih banan, na koncu pa je le popustilo zahtevam srednjeameriških držav ter izgubilo velik del vpliva v teh državah (Bucheli, 2006b, str. 25-30).

2.4. Konflikti v Latinski Ameriki po 2. svetovni vojni

Sočasno z izgubo obsežnega vpliva United Fruit in prevlado ideoloških nasprotij v regiji v 1950-ih in 1960-ih se je Latinska Amerika začela spreminjati v izjemno konfliktno območje, taka situacija je povečini trajala vse tja do konca 20. stoletja. Konflikti so nastajali predvsem zaradi bojov desničarskih vojaških diktatur proti revolucionarnim silam, ki so se povečini zavzemale za socialistične cilje. Od vseh držav, ki so jih našete oblike nasilja doletele pa so najbolj trpele ravno države, ki so bile z Združenimi državami prepletene tako gospodarsko kot politično in te države so bile obsojene na več desetletno vladavino terorja. V Kolumbiji je stanje nasilja še danes stalnica in traja že več kot pol stoletja. Podobno je bilo tudi v El Salvadorju med leti 1979 in 1991, Gvatemali med 1960 in 1995, Nikaragvi med 1978 in 1989 ter v Peruju med 1965 in 1999. V vseh primerih je šlo za revolucionarni boj ter izdatno pomoč ZDA vojaških vladavinam. Argentina, Brazilija, Čile, Bolivija, Urugvaj, Venezuela in Ekvador so se soočali tako z vojaškimi vladavinami kot z revolucionarnimi uporniki, vendar se ti konflikti nikoli niso sprevrgli v dolgoletne boje (Solimano, 2004, str. 13-16).

Ameriškim gospodarskim interesom so v nemirnem obdobju v pomoč mnogokrat priskočili tudi vojaški častniki, ki so se šolali na vojaški šoli School of the Americas (SOA). To vojaško akademijo so leta 1946 v Panami ustanovile ZDA, v svoji zgodovini pa je ta institucija usposobila prek 60 000 vojakov latinskoameriškega porekla. Med 1960 in 1990 so njeni častniki uprizorili na desetine vojaških udarov v vrsti držav: Panami, Ekvadorju, Peruju, Argentini, Boliviji in Hondurasu, hkrati pa so podpirale boj proti socialistično usmerjenim oboroženim skupinam v El Salvadorju, Nikaragvi, Hondurasu in Gvatemali. V vseh primerih je šlo za idejni boj proti komunizmu v regiji, ki pa je bil tesno povezan tudi z ameriškim korporativnim interesi (Pangaea, 2010).

Ameriške multinacionalke so poleg uradne in neuradne politike ZDA tudi same poskrbele, da so bile odstranjene marsikatero ovire pri poslovanju v državah regije. Lep primer za to je Kolumbija, v katerem so ameriška in mednarodna sodišča dokazala krivdo ameriških korporacij. Kolumbija ima od vseh držav zahodne hemisfere najdlje trajajoč notranji konflikt, ki v različnih oblikah poteka še od 1940-ih. Trenutne paravojaške skupine, ki vladajo kolumbijski državi so posledice protiporniških akcij, ki jih je izvajala kolumbijska vojska še od 1960-ih. Oborožene skupine, sestavljene iz lokalnih prebivalcev, so bile namenjene predvsem obrambi proti upornikom, z desetletji pa so le naraščale. Dominanten vir financ teh skupin je proizvodnja in trgovina s koko, vendar se le-te za financiranje poslužujejo tudi drugih sredstev, kot so nafta, drage kamnine in kovine ter banane in palmovo olje. To pa so področja, kjer se interesno z njimi povežejo tudi ameriške multinacionalke (Martin-Ortega, 2008, str. 1-5).

Leta 2001 so se večletne obtožbe o sodelovanju multinacionalk z militaristi znašle na ameriških sodiščih. Eno glavnih obtoženih je bilo podjetje Chiquita Brands International, United Fruitov naslednik. To podjetje je leta 2007 po ostrih obtožbah na sodišču javno

priznalo, da je financiralo različne paravojaške enote v Kolumbiji in sicer med leti 1997 in 2004 je tem skupinam nakazalo več milijonov ameriških dolarjev. Izkazalo se je, da so paravojaške enote bogati lastniki zemlje kot privatne vojske široko uporabljali za uveljavljanje discipline in zatiranje protestov, česar so se posluževale tudi multinacionalke. Paravojskam so pri zatiranju prebivalcev izdatno pomagale tudi enote kolumbijske vojske, predvsem pa so se osredotočili na nasilni izgon prebivalcev v vaseh, ki so se znašle na bananskih področjih. Kaj kmalu so na njihovo mesto prišla bananska podjetja ter na zapuščenih zemljiščih vzpostavila obsežne plantaže banan. Ob revnih kmetovalcih so bili priljubljena tarča oboroženih enot tudi sindikalisti in tudi ti napadi so bili večinoma naročeni s strani multinacionalk, Kolumbija pa je še dandanes daleč najnevarnejši kraj za sindikaliste na celotnem svetu. Na sojenju v ZDA sta Chiquita in tožilstvo po priznanju krivde dosegla poravnavo v višini 25 milijonov ameriških dolarjev. Na podobnem sojenju 43 multinacionalkam v Švici, kjer so bile na zatožni klopi tudi Coca Cola, Nestle, Chiquita in BP, pa je sodišče leta 2008 dosodilo, da so ta podjetja kriva sodelovanja s paravojaškimi enotami, krivimi za masovna kršenja človekovih pravic (Martin-Ortega, 2008, str. 5-12).

3. Gospodarski razvoj po 2. svetovni vojni

Vzporedno z oboroženimi konflikti v Latinski Ameriki je predvsem v politično stabilnejših državah Južne Amerike potekal tudi boj za vzpostavitev stabilnih in učinkovitih narodnih gospodarstev. Ti poskusi so predstavljali odmik od odvisnosti od Združenih držav proti zaprtim, a samostojnim gospodarstvom, zgradila pa jih je ena od struj v ameriškem krogu ekonomskih strokovnjakov, znana kot teoretiki odvisnosti.

3.1. Industrializacija Latinske Amerike pod okriljem politike uvozne substitucije

Države Latinske Amerike so bile do 2. svetovne vojne gospodarsko precej nerazvite in so se držale že zgodovinsko ustaljene tradicije nizko produktivnega kmetijskega sektorja brez kakšne jasne strategije za napredek. Ob koncu 1930-ih let so pod diktatorskimi režimi začele uveljavljati gospodarsko politiko, ki je vzpostavila močno vlogo države v gospodarstvu. To se je kazalo na ostrih regulacijah gospodarstva, zaščiti domače proizvodnje ter v neposrednem vmešavanju oblasti v gospodarska dogajanja v državi (Morley et al, 1999, str. 7).

Proces industrializacije v Latinski Ameriki se je močno okrepil v času 2. svetovne vojne. Takrat se je zaradi vojne pritok industrijskih dobrin iz ZDA in Evrope močno zmanjšal in države regije so bile prisiljene same proizvajati potrebne industrijske proizvode. Po koncu vojne so se države regije soočile z dilemo: nadaljevanje industrializacije po principu uvozne substitucije, kar vključuje zaščito domače industrije in ovire mednarodni trgovini, ali pa odprtost gospodarstev in prosto tekmovanje na mednarodnem trgu (Edwards, 2009, str. 6-7).

V 1950-ih se je kot protiutež konvencionalnemu dojetanju ekonomskega razvoja pojavila teorija odvisnosti. Po tej teoriji se svet deli na razviti center in nerazvito periferijo, razvite države pa se na račun odvisnosti nerazvitih še bolj razvijajo in bogatijo. V okviru teorije odvisnosti sta med ekonomisti prevladovala dva idejna tokova. Prvi so bili ameriški marksisti, ki so trdili, da sta največja problema nerazvite periferije napačna mednarodna delitev dela in prenizka akumulacija kapitala. Periferim državam so ključni trgovinski partner razvite države, medtem ko razvite države večinoma trgujejo med seboj. Industrijske dobrine bogate države proizvajajo tudi za nerazvite, vendar jim trgovina s periferijo pomeni mnogo manjši delež trgovskih aktivnosti. V tem razmerju ima periferija neprimerno slabšo pogajalsko pozicijo v mednarodni trgovini. Drug problem je akumulacija kapitala. Namesto da bi se presežki, nastali v kmetijstvu in industriji porabili doma za razvoj, so jih lastniki zemlje in industrijskih zmogljivosti porabili za uvožene luksuzne dobrine ali pa so zaradi tujega lastništva odtekli v tujino. Rešitev marksisti vidijo v razbitju sistema odvisnosti s politično revolucijo. Na drugi strani so bili strukturalisti, ki so na problematiko gledali malo širše od marksistov. Trdili so, da je kljub odvisnosti možen nekakšen odvisni razvoj periferije. Odnos med razvitimi in nerazvitimi vidijo kot odnos med državami z različno stopnjo industrializacije. Ločujejo gospodarstvo od politike, razvoj je ekonomska kategorija, medtem ko je odvisnost povezana s političnimi faktorji. Odvisni razvoj je za strukturaliste torej možen ob pomoči tujega kapitala, kar se je pokazalo pri Argentini, Braziliji in Mehiki, ki so se na ta način delno industrializirale. Rešitev za periferijo vidijo v pospešeni industrializaciji nerazvitih držav (Vernengo, 2006, str. 1-5).

Počasi se je vse več držav odločalo za politiko uvozne substitucije. Izvozniki so izgubili svojo moč, pridobila pa jo je država in državna birokracija ter z državo povezani na novo nastali industrijski sektorji. Podporniki uvozne substitucije so zahtevali izpolnitev nekaterih pogojev za uspešno izvedbo te strategije. Pomemben pogoj je bil, da naj bi bila strategija le začasna in naj bi se sčasoma povsem ukinila. Ovire v trgovanju, ki so obsegale carine, kvote in licence, naj bi bile ravno v ravnotežju – dovolj nizke, da še spodbujajo domače proizvajalce pri čim večji konkurenčnosti in dovolj visoke, da se le-ti obvarujejo v svojem razvoju. Zaščita naj bi zajemala le nekatere izbrane panoge, predvsem tiste, ki so medsebojno povezane in spodbujajo k razvoju še druge sektorje. Vendar bi bilo te pogoje v realnosti zelo težko izpolniti, saj je bila ta politika že v osnovi preveč kompleksna tudi za najboljše zahodne ekonomiste. Posledično je bila izvedba strategije zelo površna. Vsi sektorji so bili masovno deležni zaščitnih ukrepov, ne glede na to, koliko so si jih dejansko zaslužili, kar je bilo povsem v nasprotju s predlaganimi ukrepi. Domači proizvajalci so postajali vse bolj nekonkurenčni, zato so se z namenom obvarovanja proizvajalcev carine z leti vse bolj višale. Zaradi nizke učinkovitosti domačih proizvajalcev ter visokih uvoznih zapor so naraščale cene domačih proizvodov, pa tudi kakovost le-teh je bila nižja glede na tuje proizvode. Na drugi strani je nastal lobi, ki se je boril za nižanje ovir za določene dobrine. Tisti, katerim je uspelo, so postali monopolisti v uvozu te dobrine in so se v kratkem času močno obogatili. Hkrati so velike izgube trpeli izvozniki, ki so za svoje obratovanje potrebovali visoko ocarinjene uvozne inpute, ob izvozu pa so bili njihovi proizvodi nekonkurenčni, saj so bili precej dragi

zaradi umetno visokega deviznega tečaja, ki je bil neposredna posledica politike teh držav (Edwards, 2009, str 6-11).

Gospodarski rezultati v prvih letih po uvedbi politike uvozne substitucije so bili precej spodbudni. Regija je beležila ugodno gospodarsko rast, izboljšali so se tudi življenjski pogoji. Pričakovana življenjska doba se je višala, nepismenost je padala, šolska, prometna in zdravstvena infrastruktura se je izboljšala. Vendar so se že v 1960-ih pokazale vse pomanjkljivosti tega sistema. Regulacija in protekcijem in protekcijem sta povzročila močna izkrivljanja v gospodarskem delovanju teh držav. Z namenom spodbujanja investicij so vlade nižale obrestne mere, ki so bile v nekaterih primerih celo negativne. Plače, ki bi morale zaradi presežka delovne sile morale ostati stabilne, vsaj dokler se ne začne na trgu dela pojavljati pomanjkanje, so zaradi želje po bolj enakomerni razdelitvi dohodka hitro naraščale. Hkrati je bil boj za zmanjšanje nezaposlenosti neuspešen. Izkazalo se je, da povpraševanje po delu v novonastalih panogah ni bilo tako visoko, kot so načrtovali, zato je zaposlenost rasla zelo počasi. Investicije, ki bi morale zmanjšati nezaposlenost, so bile neuspešne zaradi napačne usmeritve, predvsem pa se zaposlenost ni povečala v najbolj produktivnih sektorjih, kar je razlog da sta revščina in neenakost ostajala oziroma sta se še povečevala (Bruton, 1998, 11-15).

Nizka produktivnost je bila eden od najbolj perečih problemov, s katerim so se države soočale. Pred planirano industrializacijo je bila kapitalna opremljenost dela zelo nizka, zato so vlade masovno investirale v fizični kapital. Vendar te investicije niso dosegle svojega namena. Srž problema nizke produktivnosti je bil namreč v tem, da je že obstoječ kapital ostajal podizkoriščen in enostavno večja količina kapitala ni pripomogla k rešitvi tega vprašanja. Neizkoriščenost kapitala je bila sistematska in se je pojavljala iz mnogih razlogov. Najbolj izpostavljeni so bili nedosegljivost vmesnih proizvodov in zanje primerno kvalificiranih delavcev, nizko povpraševanje za določene outpute, hkrati pa so bile protekcije in subvencije mnogokrat predpostavljene za tiste dobrine in investicije, ki so bile dobičkonosne že ob nizki izkoriščenosti kapitala in so tako spodbujale neučinkovitost. Pogosto tujega kapitala niso dobili tisti, ki so ga najbolj potrebovali, tuja pomoč pa je zagotavljala kapital, ki je bil napačno usmerjen v področja, ki niso imela veliko zveze z realnimi potrebami gospodarstva. Države so torej povečevale obseg fizičnega kapitala, vendar niso uspele dvigniti produktivnost resursov, kar bi zagotovilo dolgoročno vzdržno rast. Hkrati je močan udarec prejel kmetijski sektor, ki je bil do tedaj največji sektor in zato tudi ključen za gospodarsko delovanje držav latinske Amerike. Kmetijstvo je bilo zapostavljano oziroma kar namerno uničevano. Vlade so uvedle regulacijo cen kmetijskih proizvodov ter obdavčitve z namenom nižanja inflacije, vsi resursi pa so bili usmerjeni na razvoj industrije in spremembo strukture gospodarstev, v katerih naenkrat ni bilo več prostora za kmetijstvo. S propadanjem kmetijskega sektorja, ki bi moral s svojo rastjo povpraševanja podpirati novonastale panoge, so tudi te ostajale nerazvite. Vse vladne ukrepe so ekonomisti upravičevali s predpostavko, da se bodo ob spremembi strukture gospodarstva ljudje avtomatično priučili delovati v novih razmerah in bo nova struktura zaživela s polno močjo. A

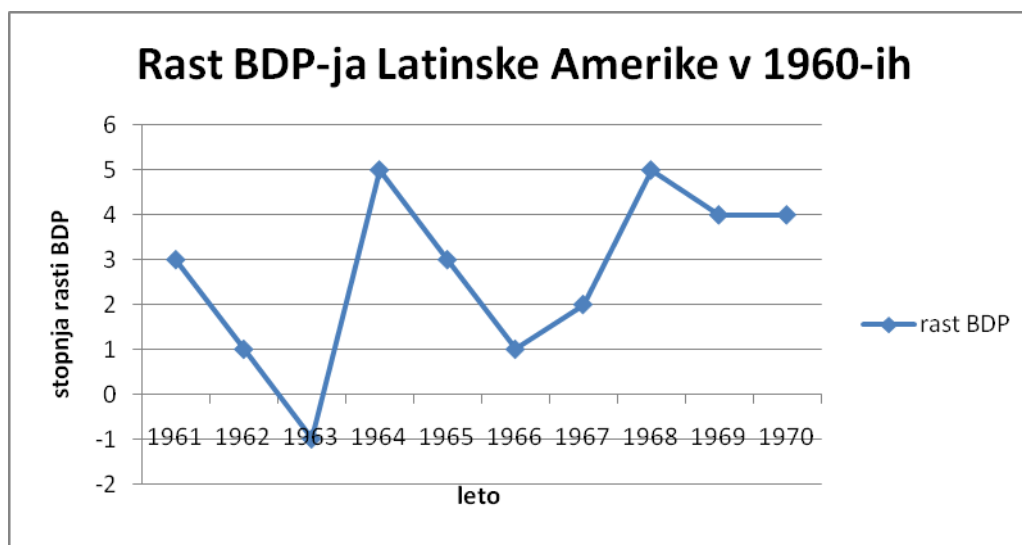
temu še zdaleč ni bilo tako. Pokazalo se je, da je prenos tehnološkega, administrativnega ter marketinškega znanja precej bolj zapleten in počasen, kot so sprva predvidevali, zato se produktivnost ni dvigala. Izkrivljanja so povzročale tudi uvozne licence, investicijska dovoljenja ter vladne pogodbe. Tisti, ki so jih dobili, so namreč postali monopolisti in so ob produkcijsko neučinkovitem delovanju dosegali visoke dobičke (Bruton, 1998, str. 11-21).

Močan instrument v rokah vlad je bila regulacija deviznega tečaja. Tečaji so bili umetno precenjeni, predvsem zato da bi se ohranila nizka cena domačega kapitala, v nekaterih primerih pa tudi z namenom nadzorovanja inflacije. Poleg tega je bil za Latinsko Ameriko zelo značilen pojav »nizozemske bolezni« (*Dutch disease*). Ta pojav nastane ob specializaciji držav na izvoz maloštevilnih produktov, mnogokrat le enega ali dveh, na primer nafte ali zemeljskega plina. Zaradi obsežnega izvoza te dobrine in visokega priliva tuje valute je rasla vrednost domače valute. Visoki tečaji, ki so se ob tem vzpostavili so negativno vplivali na izvoz drugih dobrin, predvsem na produkte novonastalih industrij, saj zaradi visoke relativne cene svojih proizvodov niso mogli izvoziti. Te panoge so se morale za prodajo zanesti na domače tržišče, ki pa je raslo zelo počasi. V takšni situaciji podjetja niso mogla izkoristiti donosov ekonomije obsega in tako niso imela možnosti za konkretniji razvoj. Ob tem so nastajala velika neravnovesja v plačilnih bilancah. Uvoz je namreč rasel mnogo hitreje kot so načrtovalci politike pričakovali, saj je bilo potrebno uvoziti kapitalske dobrine in vmesne proizvode za novonastale panoge. S tem pa so postajale države pravzaprav še bolj odvisne od razvitega centra glede na stanje pred industrializacijo (Bruton, 1998, str. 11-17).

3.2. Pregled gospodarskih rezultatov v Latinski Ameriki

Gospodarske razmere ter vse slabši socialni pogoji po 2. svetovni vojni so povzročali nezadovoljstvo med prebivalci Latinske Amerike in do 1960-ih so se proti vladarjem zanetili upori v marsikateri državi te regije. Ko je leta 1961 prišel na oblast Kennedy, je predlagal povsem drugačno strategijo Združenih držav do regije, s katero bi se uspešneje borili proti komunističnim grožnjam. To strategijo je uveljavil skozi gospodarsko pomoč regiji v programu poimenovanem »**Aliansa za napredek**«. Ambiciozni načrt je predvideval desetletno financiranje držav v višini 2 milijard dolarjev letno, v tem času pa naj bi dvignili gospodarsko rast v državah na 2,5 odstotka letno, popolnoma odpravili nepismenost, opravili prerazporeditev dohodka in uveljavili demokratske vladavine. Za doseg vseh ciljev so načrtovali tudi agrarno reformo in preoblikovanje davčnega sistema držav. Program je bil zelo socialno usmerjen in je načrtoval zagotavljanje financ predvsem na področjih, ki so neprofitabilna a državljanom potrebna (Escobar, 2007, str. 5-6).

Slika 1: Povprečne letne stopnje rasti BDP na prebivalca v Latinski Ameriki med 1961 in 1970

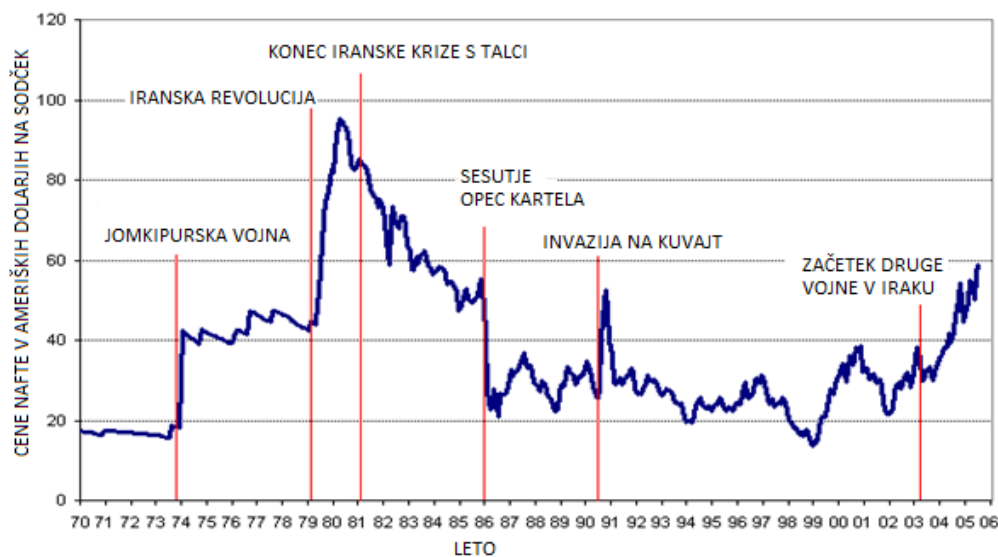
Vir: World Bank, 2010.

Velikopotezni načrti ZDA so naleteli na številne ovire. Predvsem je prevladovalo dejstvo, da je prejšnja politika te države do Latinske Amerike še vedno ostala v državnih sistemih. V 15 letih po drugi svetovni vojni do Alianse za napredek so namreč ZDA v regijo vložile 50 milijard ameriških dolarjev, od česar je prek 40 milijard odšlo za neposredne ali posredne vojaške stroške, le 5 milijard pa so porabili za razvojna posojila ter šolanje. V tem kontekstu je 20 milijard dolarjev za socialne potrebe mnogo premajhna številka, da bi se lahko izvedla kakšna resnejša sistemska sprememba. Ob tem se je pojavljala težava, da mnogokrat do financ niso dostopali tisti, katerim so bile namenjene in so le-te odhajale še naprej po kanalih, ki so se zgodovinsko že trdno uveljavili. Program je postavil tudi napačne prioritete za doseg socialnih ciljev. Ljudje niso potrebovali denarja ampak so potrebovali resne družbene reforme ter vzpostavitev vladavine prava, česar jim aliansa ni znala ponuditi. Večji poudarek bi morali posvetiti agrarnim reformam, saj je bila večina držav regije finančno odvisna od proizvodnje le nekaj proizvodov, kmetijska zemljišča pa so bila močno nesorazmerno porazdeljena – 90 odstotkov zemlje je bilo razdeljeno med 10 odstotkov lastniške elite. Program je predvideval in tudi poskušal narediti reformo na tem področju, vendar so se lastniki zemlje temu ostro uprli, aliansa pa niti ni poskušala izvesti močnejšega pritiska na države da spodbudijo reforme. Podobna zgodba je bila z davčnimi reformami, saj se bogati sloji niso želeli odpovedati visokim dobičkom in tudi tu je manjkal agresivnejši pristop k reformam. Morda največja napaka tega programa pa je bila hinavščina, s katero je vlada ZDA pristopila državam. To je bilo ravno obdobje, ko so se začeli konflikti po celotni regiji in v večini teh konfliktov so svoje kariere gradili učenci iz School of the Americas. Ljudje posledično niso zaupali ZDA, saj so na lastni koži občutili politiko korenčka in palice, ki jim jo je ponudila ta država. Izrazita politična usmerjenost programa je močno vplivala na široko neodobranje s strani latinskoameriške družbe. ZDA so povsem napačno ocenile kompleksno situacijo tako na družbenem kot gospodarskem področju Latinske Amerike in poskus kupovanja

demokracije se je po manj kot desetih letih brez doseženih ciljev klavrno končal (Escobar, 2007, str. 4-9).

Svet sta v 1970-ih letih pretresla dva naftna šoka, ki sta močno vplivala na cene nafte. Prvi, leta 1973, je povzročil dvig cen nafte za več kot 200 odstotkov, s približno 4 dolarjev na 12 dolarjev za sodček surove nafte, medtem ko se je cena nafte ob drugem šoku leta 1979 dvignila za 125 odstotkov, na 32 dolarjev za sodček nafte.

Slika 2: Gibanje cene sodčka nafte od 1970 do 2005

Cene so izražene v dolarjih iz leta 2005

Vir: Ludwig von Mises Institute, 2005.

Ta dva šoka sta ključno vplivala na latinskoameriške države ter na njihovo gospodarsko delovanje v naslednjih dveh desetletjih. Države izvoznice nafte (med njimi Mehika in Venezuela) so zaradi povišanja cen nafte sprejele zelo ambiciozne razvojne načrte za industrializacijo, si izposojale denar iz tujine ter si na hitro nakopale visoke zunanje dolgove. Izkazalo se je, da zunanjsa dolga države ne bodo zlahka odplačale, saj so bile visoke investicije neučinkovite, predvsem zato, ker so bile usmerjene v izjemno neproduktiven javni sektor. Velik vpliv na neuspeh investicij je imela tudi močna korupcija, ki je vladala v teh državah in je dušila gospodarsko učinkovite investicijske projekte. Prav tako kot izvoznice so bile tudi države uvoznice nafte prisiljene sposojati si denar iz tujine. Hitra sprememba cene nafte je namreč pomenila tudi hitro poslabšanje njihovih pogojev menjave. Nafta je postajala relativno dražja glede na njihove izvozne proizvode, kar pomeni, da je bilo za eno enoto uvožene nafte potrebno naenkrat izvoziti več enot proizvodov, če bi hoteli ohraniti enako razmerje v mednarodni trgovini. Izvozni proizvodi so bili razvrednoteni in nastajal je velik trgovinski primanjkljaj. Da bi financirale uvoz potrebne nafte so se te države hitro in obsežno zadolževale (Edwards, 2009, str. 18-19).

Po drugi naftni krizi so vsi nakopičeni problemi in napake iz preteklih desetletij dosegli vrhunec. Vladne regulacije in protekcionizem sta dolgo izkrivljala cenovni mehanizem, ogromne investicije so bile desetletja usmerjane na povsem zgrešena neproduktivna področja, svoje pa je dodala še močno razširjena korupcija. Naraščajoča vladna poraba je vplivala na naraščanje cen in hitro večanje zunanjšega dolga. Prva država, ki je doživela zlom, je bila Mehika. Njena valuta peso je v letu 1982 izgubila skoraj 75 odstotkov svoje vrednosti, kar je naznanilo začetek »**izgubljenega desetletja**« in mehiški scenarij je služil kot vzorec za dogajanja v preostalih državah regije. Do konca 1980-ih let je dohodek na prebivalca v regiji padal, v povprečju 1 odstotek letno, inflacija se je višala, v nekaterih državah je prišlo celo do hiperinflacije in socialni pogoji za življenje so se hitro slabšali. Voditelji Latinske Amerike so v tem času sicer sprejemali načrte, katerih namen je bil povečati gospodarsko stabilnost in rast, vendar so bili ti načrti obsojeni na propad, predvsem zaradi populistične vsebine, ter kratkoročnega reševanja problemov (Edwards, 2009, str. 20-25).

Latinska Amerika bi morala za zmanjšanje brezposelnosti in revščine sprva vzpostaviti zdravo in produktivno gospodarstvo. Po zgledu Tajvana in Koreje, bi se morala odpreti in orientirati na izvoz netradicionalnih proizvodov. Hkrati bi morali nove tehnologije prilagoditi lokalnim pogojem in sprožiti kumulativni proces tehnološkega učenja, kar je dolgotrajen proces in lahko traja več desetletij, da bi se dosegla tehnološka meja. Z leti bi se dvignila kvaliteta delovne sile in izničila podizkoriščenost kapitala. Potrebna bi bila tudi velika družbena sprememba, predvsem s spodbujanjem podjetništva, krepitvijo institucij in uveljavljanjem novih vrednot. Svoj delež bi morale dodati tudi vlade same, ki so z leti pridobivanja moči postale same sebi namen in niso imele posebnega interesa da bi zmanjšale svojo vlogo, ki je bila že zgodovinsko zasidrana v družbo. Morale bi se resno obvezati k reformam, predvsem zmanjšati svoje posege, ki so povzročali izkrivljanja in se usmeriti k tržnemu delovanju gospodarstva. Pomembno za gospodarski uspeh bi bilo doseganje pravih cen in konec cenovnih izkrivljanj, kar pomeni vzpostavljanje realnega deviznega tečaja in realnih plač. Kot podpora industriji bi k rasti pripomoglo sočasno jačanje kmetijskega sektorja (Bruton, 1998, str. 22-29).

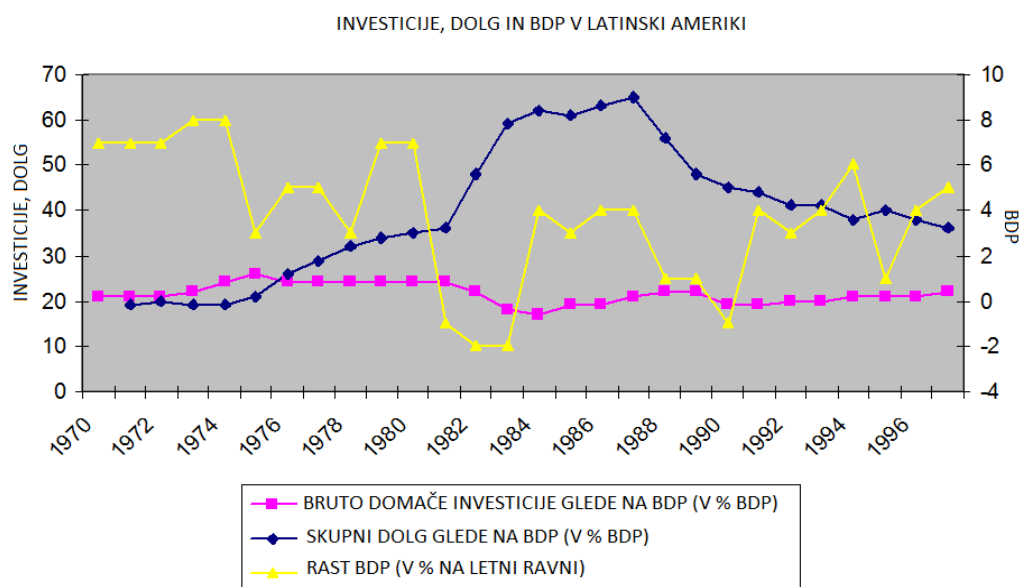
3.3. Ključne reforme v Latinski Ameriki

Z leti neuspešnih poskusov rešitve krize je naraščalo nezadovoljstvo in obup v regiji, tako med ljudstvom kot tudi med voditelji, in ob koncu 1980-ih je bila regija pripravljena tudi na najbolj radikalne spremembe in na povsem drugačen ekonomski model – tržno gospodarstvo. Posledica takšnega razmišljanja je bil nastanek **Washingtonskega konsenza**, ki ga lahko opredelimo kot skupek programov, ki so bili potrebni za zmanjšanje proračunskih primanjkljajev, znižanje inflacije, odprtje gospodarstev za mednarodno trgovino, deregulacijo investicij in poslovanja, razvoj domačih kapitalskih trgov in privatizacijo državnih podjetij. Washingtonski konsenz niso bila formalna pravila ampak bolj zbir neobvezujočih idej, s katerimi naj bi se popravilo gospodarsko stanje regije. Washingtonski konsenz je zajemal 10

točk: (1) doseganje fiskalnega ravnotežja z namenom stabilizacije cen, (2) preusmeritev javne porabe proti revnemu sloju prebivalstva in s tem izboljšanje socialnih pogojev za življenje, (3) uvajanje učinkovitih davčnih reform, (4) liberalizacija in modernizacija finančnega sektorja in obrestnih mer, (5) izogibanje umetno visokega tečaja valut, saj se s tem niža konkurenčnost izvoznikov, (6) nižanje zaščit pri mednarodni trgovini, (7) spodbujanje tujih neposrednih investicij, (8) privatizacija neučinkovitih državnih podjetij, (9) zmanjšanje regulacij pri poslovanju in investicijskih odločitvah, (10) izboljšanje varovanja lastninskih pravic (delovanje pravnega sistema) (Williamson, 2002).

Poleg neobvezujočega a pomembnega Washingtonskega konsenza je bila izjemno pomembna še formalna rešitev za visoko zunanjo zadolženost regije. Potreben kompromis za zmanjšanje zadolženosti je po težkih pogajanjih nastal leta 1989 pod okriljem plana, ki je ime dobil po takratnem sekretarju FED Nicholasu Bradyju. **Bradyjev plan** je vseboval 3 enostavna načela delovanja. Sprva so se morali bančni dolgovi držav zamenjati za dolgoročne obveznice, pri čemer so velik del dolga državam dejansko odpisali. Države so se morale tudi zavezati, da bodo izvedle resne gospodarske reforme. Tretji del Bradyjevega plana pa je zagotovil, da bodo kreditodajalci zagotovili pritek svežega kapitala, ki bi regijo spodbudil k razvoju (EMTA, 2010). Banke so lahko svoja posojila zamenjale za 30 letne obveznice s 35 odstotnim popustom ali pa za 30 letne obveznice brez popusta, a z obrestno mero, nižjo od tržne. Prva država, ki je pristopila sporazumu je bila Mehika v letu 1989, kateri je bilo odpisano 55 odstotkov dolga, sledile pa so Costa Rica (1989), Venezuela (1990), Urugvaj (1991) ter Argentina in Brazilija (1992). Do leta 1994 se je v Bradyjev plan vključilo 18 držav, tudi iz drugih delov sveta, katerim je bilo skupno odpisano 60 milijard dolarjev dolga, okrog 190 milijard pa se je prestrukturiralo v dolgoročne obveznice. V povprečju je bilo državam odpisano med 30 in 35 odstotki dolga (Vasquez, 1996, str. 233-241).

Slika 3: Višina investicij, dolga in rast BDP v Latinski Ameriki med leti 1970 in 1996

Vir: G. Dijkstra & N. Hermes, *Debt Relief and economic recovery in Latin America*, 2001.

Po sprejetju Washingtonskega konsenza ter Bradyjevega plana je prišel za Latinsko Ameriko čas resnih reform. Države so že v preteklosti sicer skušale reformirati svoja gospodarstva, a povečini neuspešno. Prvi zametki liberalizacije na področju trgovine in financ so se začeli v 1970-ih letih, pionirji pa so bili Čile, Urugvaj, Argentina in Kolumbija, ki so bile v tem času pod kontrolo vojaških oblasti. Na splošno lahko reforme v regiji delimo na dva dela. Prvi poskus se je začel v 1970-ih in se je nadaljeval vse do leta 1982 in velike dolžniške krize Latinske Amerike, nato pa so se zaradi le-te reforme upočasnile in celo nazadovale. Veliko resnejše in obsežnejše spremembe so sledile po sprejetju Washingtonskega konsenza ob koncu 80-ih in v 90-ih letih prejšnjega stoletja (Morley et al., 1999, str. 14).

Prvo področje, podvrženo splošnim reformam, je bila **trgovina**. V 1960-ih letih je so bile povprečne carinske stopnje: 131 % v Argentini, 168 % v Braziliji, 138 % v Čilu, 112 % v Kolumbiji ter 61 % v Mehiki. V Zahodni Evropi so v istem obdobju povprečne carine znašale 13 % (Edwards, 2009, str. 12). Čile je v letu 1970 imel druge najvišje carinske stopnje v regiji, do leta 1982 pa je postal država z najnižjimi carinami. Podoben svetel primer je bil tudi Urugvaj, v povprečju pa so države v 1970-ih zmanjšale svoje carinske stopnje na polovico prejšnjih. Po prebrodeni krizi in vnovično zaostrenih pogojih trgovine v začetku 1980-ih, so se povprečne carine v letih med 1985 in 1995 začele močno zmanjševati, saj so padle s 46 % na 12 %, uspešna trgovinska reforma pa je obsegala praktično vse države regije, leta 1995 je najvišjo povprečno carinsko stopnjo z 18 % imela Dominikanska republika (Morley et al., 1999, str. 14-15).

Sledile so reforme na **bančno-finančnem** področju. V tistem času so države trdno nadzorovale obresti na posojila in same namesto trga odločale o alokaciji in količini posojil, kar je zaviralo finančno učinkovitost posojil. Zaradi finančnih restrikcij so bile posledično investicije manjše in tudi napačno usmerjene, kar se je močno odrazilo na gospodarski rasti. Do sredine 1990-ih so bile v regiji opravljene velike spremembe. Velika večina držav je prenehala določati obrestne stopnje ter je trgu omogočila posojilno svobodo. Vendar je bila ta reforma v Latinski Ameriki izvedena z napako, saj hkrati finančni liberalizaciji ni sledila tudi ostrejša regulacija bank, kar je kasneje pripeljalo do mnogih bančnih kriz v regiji in posledično do zastoja gospodarskega razvoja (Morley et al., 1999, str. 15).

Davčno reformo so države Latinske Amerike v popolnosti izvedle že v 1980-ih letih. Vse po vrsti so sprejele davek na dodano vrednost (DDV) kot najbolj pravičen davek ter kot najbolj učinkovit zaradi manjšega davčnega izogibanja glede na druge možnosti obdavčitve. Z davčno reformo so tudi zmanjšali davke na osebne dohodke ter poslovne prihodke. Mejne stopnje obdavčitve osebnega dohodka so v povprečju padle iz 50% leta 1970 do 25 % v 1995, stopnja davka za podjetja je prav tako padla iz 37 % na 29 % v istem obdobju, medtem ko je Urugvaj celo povsem ukinil davek od osebnih dohodkov (Morley et al., 1999, str. 16-17).

Za **tuji kapital** se je večina držav odprla šele kasneje, v 1990-ih letih. Nekatere države so bile že pred tem obdobjem relativno odprte, na primer Argentina, Peru in Venezuela, nekatere

največje države pa so dlje vztrajale in še v 1990-ih ohranile precejšen nadzor nad tujimi kapitalskimi tokovi. Te države so bile Brazilija, Mehika, Kolumbija ter Čile. Te reforme so se izvajale počasneje in niso bile tako razširjene kot druge oblike reform, v veliki meri zaradi kontroverznosti, ki spremljajo odpiranje gospodarstva za tuj kapital. Res je, da pritok kapitala lahko bistveno vpliva na povečanje investicij in razvoja gospodarstva, vendar imajo tudi nasprotniki močan protiargument. Tuj kapital namreč viša vrednost domače valute, kar lahko močno škodi izvozno usmerjenemu delu proizvodnje, saj s tem postajajo njihovi proizvodi relativno dražji. Izkazalo se je, da je velika količina tujega kapitala lahko precej dvorezen meč in ravno zato so bile reforme na tem področju najpočasnejše (Morley et al., 1999, str. 16).

Velike spremembe so se zgodile na področju **državnih podjetij**, ki so bila pomembna za velik del držav v starem nereformiranem sistemu. Predvsem je to veljalo za države z veliko naravnimi bogastvi (rudnine in nafta), ki so si z lastništvom podjetij zagotavljale nadzor nad strateško pomembnimi surovinami. Ta podjetja so povečini poslovala zelo slabo, brez možnosti ustvarjanja dobička in lastnega razvoja. Ker so se državna podjetja pogosto soočala z izgubami, so se za financiranje zanašala na državo, kar pa je bremenilo že tako šibke proračune teh držav. Različne države so izvedle različne stopnje privatizacije. Precej radikalna je bila privatizacija v Čilu, ko so med vojaško diktaturo v nekaj letih (1974 – 1978) uspeli privatizirati prek 500 državnih podjetij. Ob koncu reform je tako obstalo manj kot 4 % vseh državnih podjetij. Država je ohranila lastništvo le nad strateško pomembnimi podjetji (rudniška podjetja). Podobno se je zgodilo z Mehiko, ki je prav tako kot Čile v precej kratkem času (1988 – 1993) zmanjšala število državnih podjetij iz 1155 na manj kot 80. Tudi v tem primeru je država poskrbela za svoje strateške interese, podjetja povezana z rudninami. Ravno zaradi pomembnih naftnih in rudniških podjetij so se marsikatero države tudi izogibale privatizaciji (Venezuela, Bolivija, Jamajka in Ekvador), nekatere države pa nikoli niti niso imele večjih državnih deležev v podjetjih (Gvatemala, El Salvador, Dominikanska republika) (Morley et al, 1999, str. 17). Še do danes so v državnih rokah ostali nekateri od največjih svetovnih naftnih gigantov: Pemex (Mehika), Petrobras (Brazilija) in PDVSA (Venezuela) ter rudarsko podjetje Codelco (Čile), največji proizvajalec bakra na svetu (Edwards, 2009, str. 13).

3.4. Pregled uspešnosti reform

Obsežne reforme na vseh področjih so pomenile dokončen odklon od politike uvozne substitucije in gospodarstva so se postavila na tirnice tržne ekonomije. Te reforme so bile za države boleče in niso dale hitrih rezultatov, predvsem so trdovratno vztrajali nizek BDP ter stopnje revščine in neenakosti. Enega najbolj perečih problemov za gospodarstva Latinske Amerike pa je predstavljala inflacija.

3.4.1. Inflacija

V obdobju od 1960 do 1970 je inflacijska stopnja regije znašala v povprečju 20 odstotkov letno, medtem ko je znašala v istem obdobju svetovna povprečna letna inflacija okrog 4 odstotke. V višini inflacije so vodila ravno največja gospodarstva regije: Argentina, Brazilija, Čile, Kolumbija ter Urugvaj. Splošni makroekonomski položaj držav in s tem tudi inflacija pa se je močno poslabšal ob koncu 1970-ih in začetku 1980-ih let (Edwards, 2009, str. 15).

V 1980-ih je bila povprečna inflacija gospodarsko najpomembnejših držav regije na letni ravni približno 160 odstotna, v prvi polovici 1990-ih let pa kar 235 odstotna. Najpomembnejša svetla izjema je bil Čile, ki je z zgodnjimi tržno usmerjenimi reformami uspel znižati inflacijo na manj kot 20 odstotkov na letni ravni v 1980-ih. Samo za primerjavo, dva gospodarska velikana regije, Argentina in Brazilija, sta v tem obdobju dosegala 350 in 265 odstotne inflacijske stopnje. Mnogo držav se je v tistem času soočilo celo s hiperinflacijo (inflacija nad 50 odstotkov na mesečni ravni). V enem obdobju je bila ena od teh držav tudi Brazilija, saj je med leti 1989 in 1993 konstantno presegala 1000 odstotno letno inflacijo, podobno se je godilo tudi Argentini in Peruju (Bernanke, 2005, str. 1-3). Najvišje stopnje inflacije sta imeli Bolivija in Nikaragva s kar 12000 in 13000 odstotno letno inflacijo. Najbolj črno leto z vidika latinskoameriške inflacije je bilo leto 1990, ko je povprečna inflacija na letni ravni v regiji dosegla kar 500 odstotkov. Glavni krivci za hiperinflacije v omenjenih državah so bili naftni šoki ter vse globlja dolžniška kriza teh držav v 1970-ih in 1980-ih (Brosnan, 2008, str. 1). Posebej zaskrbljujoče za LatinoamERICANE je bilo tudi dejstvo, da je ravno v tem obdobju, ko se je Latinska Amerika borila z najvišjo inflacijo v svoji zgodovini, preostanek sveta začel dosegati uspehe na tem področju in je uspel močno znižati svoje inflacijske stopnje. Sredi 1990-ih je tudi ta regija z resnejšim pristopom v skladu z Washingtonskim konsenzom začela z učinkovitejšo borbo proti inflaciji. Povprečna inflacija je padla z omenjenih 235 odstotkov letno v začetku 1990-ih na samo 13 odstotkov letno v obdobju od 1995 do 1999, v naslednjih petih letih pa je v povprečju padla na manj kot 8 odstotkov. Ta izjemen rezultat je bil dosežen kljub argentinski krizi (1999 – 2002) in močno povišani inflaciji te države (Bernanke, 2005, str. 2). V zadnjih letih se je inflacija v Latinski Ameriki še naprej zmanjševala in padla na manj kot 6 odstotkov v povprečju na letni ravni do leta 2007, kar dokazuje da je regija s svojimi ekonomskimi ukrepi uspešno izkoreninila kroničen problem inflacije (Latin Focus, 2009).

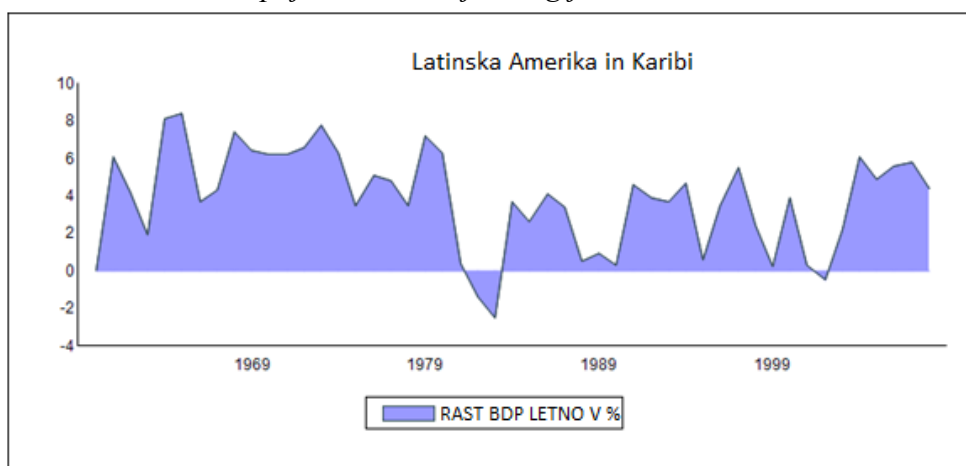
Razlogi za dolgo neučinkovito reševanje inflacijskega problema držav Latinske Amerike so bili tako idejni kot politični. Dandanes se ekonomisti strinjajo, da visoko inflacijo povečini povzroča fiskalni deficit, vendar je bilo do jemanje delovanja gospodarstev v sredini prejšnjega stoletja nekoliko različno od današnjega. Zelo visoka državna poraba je v kombinaciji z nizkimi davčnimi prihodki države posledično pomenila fiskalni deficit držav Latinske Amerike. Ključno za visoko inflacijo je bilo tudi zanemarjanje pomena monetarnih dejavnikov za inflacijo. V skladu s smernicami strukturalizma centralna banka namreč ni imela orodja za boj proti inflaciji, saj naj bi bilo povečanje cen izzvano od zunaj, izven

monetarne sfere, edino kar lahko država naredi je to, da skuša čim bolj prilagoditi rast plač in cen, kar pa je idealen recept za sklenitev začaranega kroga, ki vodi v visoko inflacijo. Druga napaka, ki so jo delali mnogi voditelji teh držav, je bila povsem populistične narave. Populistični voditelji so zaradi prizadevanja zmanjšanja neenakosti ponavadi močno povečali državno porabo, in ker mnogokrat niso našli finančne podlage za takšna dejanja, je ostala enostavna rešitev tiskanje novega denarja. Takšna neodgovornost pa je vse države kot po tekočem traku vodila v še večje gospodarske in politične krize. Voditelji Latinske Amerike so le počasi spreminjali miselnost in spoznavali, da je potrebno voditi resno in odgovorno gospodarsko politiko. Predvsem, ko so se zavedli pomena proste trgovine in trgov, ostrejšše fiskalne discipline ter močnih institucij, so se začele dogajati pozitivne spremembe (Bernanke, 2005, str. 3).

3.4.2. BDP

Med leti 1950 in 1985 je z gospodarsko rastjo v Latinski Ameriki prednjačila Brazilija, s povprečno rastjo 7,5 % BDP letno, sledile pa so Mehika, Kostarika, Kolumbija in Ekvador, vse s povprečno rastjo nad 4 % letno, te države pa so bile hkrati deležne tudi največjih stopenj investicij glede na preostanek regije.

Slika 4: Stopnje rasti BDP-ja v regiji med leti 1960 in 2010

Vir: World Bank, 2010.

Ti podatki so primerljivi s povprečno rastjo gospodarstev zahodne Evrope v teh letih, vendar pa je Latinska Amerika v istem obdobju zaostala za Azijo, s katero je imela še leta 1950 zelo podobno gospodarsko izhodišče. Najuspešnejše azijske države so namreč rasle v povprečju 9,5 % na leto (Hong Kong, Singapur, Tajvan), medtem ko sta Japonska in Južna Koreja rasli s povprečno stopnjo 7,4 %, s čimer se je lahko v Latinski Ameriki primerjala le Brazilija. Izjemno slabo se je ta regija odrezala pri primerjavi rasti BDP na prebivalca. Tudi v tej kategoriji se je najbolje izkazala Brazilija s 4,7 odstotno povprečno rastjo, ostale pa so povprečno rasle med 0 % in 2,8 %, kar je močan zaostanek tako za zahodno Evropo

(povprečna rast med 3 % in 4 %) kot tudi za omenjenimi azijskimi državami (povprečna rast med 5 % in 7,7 %) (De Gregorio, 1992, str. 60 – 63).

Tabela 1: Rast BDP v Latinski Ameriki v različnih državah med leti 1971 in 2005 (povprečne letne stopnje rasti so podane v %)

DRŽAVA	1971-1980	1981-1989	1990-1997	1998-2003	2004-2005	1990-2005
ARGENTINA	2,8	-1,0	5,0	-1,3	8,8	3,0
BRAZILIJA	8,6	2,3	2,0	1,5	3,7	2,0
ČILE	2,5	2,8	7,0	2,7	6,0	5,2
KOLUMBIJA	5,4	3,7	3,9	1,1	4,1	2,9
MEHIKA	6,5	1,4	3,1	2,9	3,6	3,1
PERU	3,9	-0,7	3,9	2,0	5,4	3,4
URUGVAJ	2,7	0,4	3,9	-2,1	9,1	2,2
L.A. SKUPNO	5,6	1,3	3,2	1,3	5,1	2,7
L.A. NA PREBIVALCA	3,0	-0,8	1,4	-0,3	3,6	1,0

Vir: R. Ffrench-Davis, Reforming Latin American Economies, 2007.

Kljub korenitim reformam v skladu s smernicami Washingtonskega konsenza se gospodarsko stanje regije dolgo ni izboljšalo. Med leti 1990 in 1997 je povprečna letna rast BDP dosegla 3,2 % oziroma 1,4 % na prebivalca, povprečna rast BDP med 1998 in 2003 pa je znašala le 1,3 % oziroma -0,3 % na prebivalca. Izjemna nesorazmerja se danes kažejo še v dohodkovni neenakosti regije. Pri državah G-7 je bila leta 2005 razlika med 20 % najbogatejšimi in 20 % najrevnejšimi v BDP-ju na prebivalca 7kratna, medtem ko je bila razlika v Latinski Ameriki kar 19kratna. Prav tako se stopnja revščine izjemno počasi zmanjšuje. Leta 1980 je bilo pod pragom revščine 40,5 % prebivalstva regije, po izgubljenem desetletju je revščina narasla na 48,3 % prebivalstva v letu 1990, do leta 2006 pa je regiji uspelo zmanjšati revščino na 38,5 % (Ffrench-Davis, 2007). V zadnjih letih (2004-2008) je opazen močan napredek v gospodarski rasti regije, saj je dosegala stabilno rast BDP v tem obdobju in sicer v povprečju 5,2 % na leto (Latin Focus, 2009).

4. Mednarodne finančne institucije in vloga ZDA

V letih liberalizacije gospodarstev Južne Amerike so močno vlogo odigrale tudi različne mednarodne finančne institucije. To se je pokazalo predvsem na področju zagotavljanja financ za gospodarsko okrevanje po izgubljenem desetletju ter podpori za zagon infrastrukturnih investicij, ki bi posledično dvignile gospodarsko rast.

4.1. Vpliv ZDA na Mednarodni denarni sklad in Svetovno banko

Mednarodni denarni sklad (International Monetary Fund - IMF) in Svetovna banka (World Bank - WB) sta bila ustanovljena leta 1945 z namenom spodbujanja mednarodnega denarnega sodelovanja, pospeševanja gospodarske rasti in zmanjševanja revščine v svetu. Obe instituciji

delujeta v tandemu in danes so vanje vključene praktično vse države sveta. Banka je sestavljena iz več vej, ki so namenjene za izvrševanje različnih nalog. Te naloge zajemajo pomoč pri zmanjševanju zadolženosti držav, podporo pri izgradnji transportne, energijske in telekomunikacijske infrastrukture ter sodelovanje pri prestrukturiranju ključnih sektorjev, kot so zdravstvo, izobraževanje in kmetijstvo. Sčasoma sta instituciji pridobili veliko moči. Danes sta praktično edini način, da razvijajoče države dostopajo do mednarodne trgovine, razvojnih sredstev in velikih količin zasebnega investicijskega kapitala (Guttal, 2007).

Združene države imajo v IMF in WB poseben položaj. Imele so glavno vlogo pri vzpostavitvi obeh institucij ter pri določanju njihovih struktur in mandatov, obe organizaciji pa imata sedež v Washingtonu, kjer sta lahko pod neposrednim nadzorom Zakladnice ZDA in Wall Streeta. V obeh imajo daleč največji delež volilne moči, za pomembne odločitve, na primer dodelitev sredstev iz IMF-ja pa morajo dati svoje soglasje. Vse to nakazuje, da imajo ZDA prevladujočo vlogo v obeh institucijah. Zaradi vpliva tako ZDA kot drugih velesil sta lahko uporabljeni kot instrument za določene politične cilje, na drugi strani pa se instituciji borita za neodvisnost, saj je legitimnost njunega delovanja pogojena z visoko stopnjo avtonomije. ZDA so že od samega začetka kazale, da bodo delovanje v IMF in WB izkoristile, ko jim bo to v interesu. Čeprav je bila WB ustanovljena z namenom izgradnje v 2. svetovni vojni razrušene Evrope, so se ZDA raje odločile za izvedbo Marshalovega plana, iz katerega je bila ta banka izključena, s tem pa so imele ZDA popoln nadzor nad dodeljenimi sredstvi vladam evropskih držav (Toussaint, 2006, str. 3-4). V drugem primeru, v 1970-ih so se za reševanje svetovne krize obrnile na G7 in G10 – majhno skupino najbolj razvitih svetovnih držav in pri tem odrinile mednarodni sklad od sodelovanja pri odločanju. S tem so nedvoumno pokazale, da sta usoda in vloga obeh organizacij trdno v rokah ZDA (Woods, 2003, str. 1-3).

Tabela 2: Članice IMF z največjimi volilnimi močmi

DRŽAVA	MILIJONI SDR	% OD SKUPNIH SDR	ŠTEVILO GLASOV	% GLASOV
ZDA	37.149,30	17,09	371.743	16,77
JAPONSKA	13.312,80	6,13	133.378	6,02
NEMČIJA	13.008,20	5,99	130.332	5,88
VELIKA BRITANIJA	10.738,50	4,94	107.635	4,86
FRANCIJA	10.738,50	4,94	107.635	4,86
KITAJSKA	8.090,10	3,72	81.151	3,66
ITALIJA	7.055,50	3,25	70.805	3,19
SAUDOVA ARABIJA	6.985,50	3,21	70.105	3,16

SDR= Posebne pravice črpanja

Vir: STRATFOR, 2009.

ZDA v IMF in WB prispevajo približno 17 odstotkov sredstev, kar jim zagotavlja tudi približno tolikšno volilno moč v obeh institucijah. Kljub temu, da to ni večina glasov pa omogoča ZDA možnost uporabe veta ob pomembnih odločitvah, na primer spremembah politike, za kar je potrebno 85 odstotkov glasov vseh članic. Politiko ZDA znotraj obeh institucij sicer določata tako Zakladnica kot tudi Kongres ZDA. Združene države zaradi možnosti veta lahko izvedejo pritisk na ostale članice in jim vsilijo svoje politiko, saj je

Kongres svojo privolitev v povečanje sredstev pogosto pogojeval z določenimi interesi ZDA. Mnogokrat je ta država v preteklosti zahtevala posebne pogoje na marsikaterem področju, od delavskih in človekovih pravic do vloge zasebnega sektorja in stroškov za vojsko držav članic (Woods, 2003, str. 5-10).

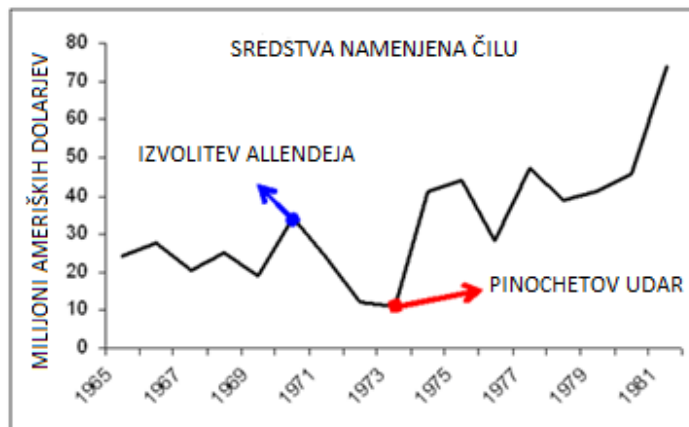
Vpliv ZDA na obe instituciji je poleg pogojevanja in veta na drugi strani lahko tudi zelo subtilen. V IMF in WB so ZDA vzpostavile sistem, kjer ni določenih nacionalnih kvot za zaposlovanje, kot dominantni jezik pa so uveljavile izključno angleščino. Danes v obeh institucijah močno prevladujejo angleško govoreči strokovnjaki iz ZDA in Velike Britanije. Približno 90 odstotkov vodstvenega osebja, ki je zaposleno v denarnem skladu, je doktoriralo v ZDA ali Kanadi, okrog 80 odstotkov vodstvenega osebja v WB pa je svoje ekonomsko znanje pridobilo v institucijah ZDA ali Velike Britanije. Predsednika te banke praviloma predlagajo ZDA, medtem ko je direktor IMF izbran na predlog držav zahodne Evrope, namestnik pa prihaja iz ZDA. Absolutno glavno vlogo pri zaposlovanju najvišjega vodstva imajo ZDA. Poleg strokovnosti se torej v zaposlovanju močno upoštevajo tudi politične preference kandidatov (Woods, 2003, str. 15-17).

Na WB imajo poseben vpliv tudi ameriški poslovni krogi. Banka svoja finančna sredstva pridobiva z izdajo obveznic, lastniki največjega deleža teh obveznic pa so velike privatne finančne strukture iz ZDA, s čemer je povezan tudi vpliv v tej organizaciji. Hkrati večina prejšnjih predsednikov WB izhaja iz poslovnega sveta, predvsem iz komercialnih bank. Vse to nakazuje, da je vodstvo te banke tesno povezano tako s političnimi kot tudi s poslovnimi silami ZDA (Toussaint, 2006, str. 10). Korporativno delovanje WB je razvidno tudi skozi različne razvojne projekte, katere financira ta institucija. Najpomembnejši so programi za strukturno prilagajanje (Structural Adjustment Programs – SAP), kasneje poimenovani »strategije za zmanjšanje revščine«. WB v tem primeru ugodna posojila državam pogojuje z reformiranjem gospodarstva v smeri SAP-a. Reforme so obsegale odpiranje tržišč in gospodarstev za tuje investitorje, privatizacijo javnih podjetij in finančno liberalizacijo. Tržno usmerjanje gospodarstva pomeni tudi ukinjanje pomoči domačim podjetjem, nižanje podpore revnim, nižanje zaščite delavcev, zmanjšanje javnih stroškov, nižanje davkov, nižanje okoljevarstvenih regulacij ter tudi sproščanje lastninskih pravic. Takšni pogoji v razvijajočih se državah so idealni za vstop tujih korporacij v njihove najpomembnejše gospodarske sektorje, kot so kmetijstvo, storitve in industrija, manj koristi pa imajo od njih najrevnejši (Guttal, 2007).

Po 2. svetovni vojni sta si instituciji zagotovili veliko moč po velikem delu tretjega sveta. Eden glavnih ciljev WB je bil v tem obdobju grajenje institucij v različnih državah, ki so bile paralelne vladnim. Te institucije so imele velik vpliv na politično strukturo in socialni razvoj Latinske Amerike, hkrati pa so bile nekako nad političnimi in pravnimi sistemi držav. Vse odločitve WB in IMF so bile v skladu z nekaterimi smernicami: (1) bile so proti vzpostavljanju samostojnih gospodarskih sistemov, (2) zagotavljale so sredstva za obsežne projekte in politike, s katerimi so industrijske države profitirale pri izvozu, (3) poskušale so

spremeniti politiko socialističnih držav, (4) podpirale so desno usmerjene diktatorske režime. V Latinski Ameriki se je finančna podpora diktatorskim režimom pokazala v mnogih primerih, med katerimi izstopajo Čile, Brazilija in Nikaragva (CADTM, 2010).

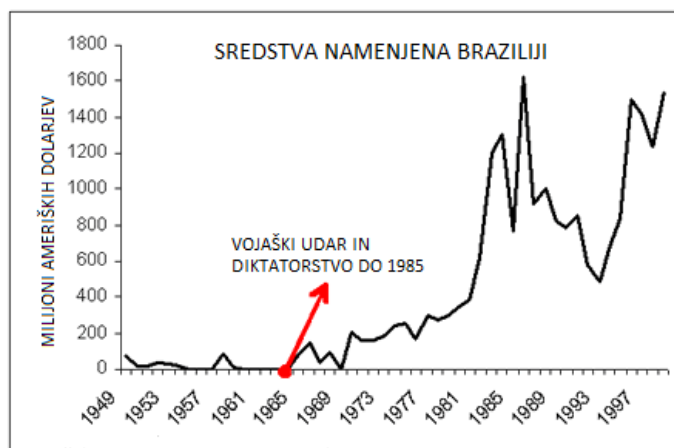
Slika 5: Višina sredstev WB zagotavljenih Čilu

Vir: CADTM, 2010.

Tako Brazilija kot Čile sta sredstva iz WB pridobivala na podlagi političnih preferenc. V Čilu je po večletni diktaturi v letu 1970 demokratično prišla na oblast opozicija, takoj zatem pa so usahnila tudi sredstva, ki jih je WB zagotavljala v prejšnjih letih. Ko se je po treh letih z vojaškim udarom oblasti dokopal diktatorski režim Pinocheta, so sredstva WB kljub temu hitro narasla (CADTM, 2010).

Slika 6: Višina sredstev WB zagotavljenih Braziliji

Vir: CADTM, 2010.

Zelo podobna situacija je bila v Braziliji. Pred letom 1965 ta država ni prejela kakšnih resnejših sredstev od WB, ko pa je vojaški udar z oblasti vrgel demokratično izbrano vlado pa so posojila hitro začela naraščati. V času trajanja diktature so ta posojila narasla iz 0 na približno 1,3 milijarde dolarjev v letu 1985. Združene države so vojaški režim takoj priznale, WB pa tudi ni motil padec BDP v letu 1965 za 7 odstotkov, padec realnih plač ter bankrot

tisočih podjetij v istem letu. Poleg tega je bil režim izjemno represiven, prepovedal je stavke, sindikate in demokratične volitve (CADTM, 2010).

Z odpiranjem gospodarstev ob koncu 1980-ih sta mednarodni finančni instituciji dobili ponovni zagon za delovanje v Latinski Ameriki, saj sta zagotavljali pomembna sredstva za oživitev gospodarstev. Velik vpliv in napake IMF v tem obdobju se je zelo dobro pokazal na argentinskem primeru. Argentina je imela z IMF dolgotrajno in intenzivno razmerje. Pred letom 2000 je skoraj 20 let delovala v skladu s programom IMF, ki je državo usmerjal skozi tranzicijsko obdobje proti uspešnem tržno usmerjenemu gospodarstvu. Priporočila IMF so bila za vse države precej enotna in so zajemala fiksni devizni tečaj, odprtost kapitalskih trgov, visoko obrestno mero, s katero bi privabljali tuj kapital v državo ter privatizacijo državnih podjetij. Vsi ti ukrepi naj bi zagotavljali stabilno in uspešno ekonomsko okolje z nizko inflacijo ter visokimi tujimi naložbami. Do leta 1999 je Argentina dosegala zavidno gospodarsko rast, uspela je znižati inflacijo, priliv tujega kapitala pa je bil visok. Prvo večjo težavo je Argentina doživela leta 1995, ko so zaradi Mehiške dolžniške in valutne krize investitorji podvomili v fiksne tečaje latinoameriških držav in priliv kapitala v Argentino se je ustavil. Vendar se je ta situacija s pomočjo IMF relativno hitro pomirila in Argentina je že leta 1996 nadaljevala svoj gospodarski vzpon, med leti 1999 in 2001 pa se je ta rast občutno znižala in se prelevila v globoko finančno krizo (Setser & Gelpert, 2006, str. 465-466).

Leta 1999 je argentinsko gospodarstvo doživelo več šokov, predlog IMF, da naj država ohranja fiksni tečaj vezan na ameriški dolar, pa se je izkazal za napačnega, saj je skupaj z dolarjem naraščal tudi argentinski peso. Upadajoče gospodarstvo je zaostriilo tudi politične razmere v državi, kar je še dodatno prestrašilo tuje investitorje. Vlada je poskušala v letu 2001 z različnimi programi rešiti krizo, a je zavračala ukinitvev konvertibilnosti ter izvedbo reform, ki bi vključevale krčenje proračuna, IMF pa je tako politiko podpiral ter Argentini zagotovil 23 milijard dolarjev pomoči. Vsi naporu vlade ter IMF so bili zaman, ljudje so mrzlično dvigovali svoje depozite, kar je pripeljalo do zloma bančnega sektorja. Do decembra 2001 je globoka kriza pripeljala do splošnih demonstracij in nemirov v državi, zaradi česar je odstopila argentinska vlada. Nova vlada je takoj sprejela potrebne ukrepe – devalvirala je peso, intervenirala je s 3 milijardami ameriških dolarjev, ki so bili pametneje razporejeni, uvedla je z natančno kontrolo kapitala in menjave, predvsem pa je začela izvajati odgovorno fiskalno politiko. Sčasoma ji je uspelo stabilizirati gospodarstvo, kar ji je uspelo povsem brez pomoči IMF in leta 2003 je ponovno začela gospodarsko rasti, svoj dolg IMF pa je odplačala predčasno. Velik del krivde za nastalo situacijo lahko pripišemo IMF, ki je v letu 2000 in 2001 obsežno pomagal financirati svojo zgrešeno politiko ter ni predlagal ukrepov, ki bi dejansko rešili Argentino iz ekonomske pasti (Setser & Gelpert, 2006, str. 468-482).

4.2. Propad vloge IMF v regiji in svetu

WB in IMF sta imela v Latinski Ameriki dolga leta glavno besedo pri zagotavljanju posojil in razvojnega financiranja. Resda so državam regije omogočali dostop do sredstev, vendar so zanje države plačale visoko ceno. Pod taktirko IMF so morale privatizirati svoje panoge, odpreti trge za tujce, liberalizirati kapitalske tokove, trdno kontrolirati monetarno politiko, ter omejevati fiskalne izdatke (predvsem socialne). Vse to se je za Latinsko Ameriko pokazalo katastrofalno. V zadnjih dveh desetletjih, odkar je v regiji vladal liberalizem, večinoma ni bilo doseženega kakšnega značilnega gospodarskega napredka, hkrati pa so se močno poslabšali socialni pogoji za življenje. Svoje pa sta dodali še hudi finančni krizi v Rusiji in Aziji ob koncu 1990-ih let, za kateri je bila kriva politika IMF. Dolga desetletja se je jasno kazalo, da o politiki IMF ne odločajo gospodarski dejavniki ampak predvsem politični interesi, kar je stopnjevalo odpor do obeh institucij ter motiviralo države po svetu, da se čim hitreje osvobodijo vpliva te organizacije. Argentina in Brazilija sta do leta 2006 predčasno odplačali svoja dolgova v višini 9,8 in 15,5 milijarde ameriških dolarjev, s predčasnim odplačevanjem pa so pohitele tudi Venezuela, Rusija, Tajska, Indonezija in Filipini. Posojilni portfelj IMF se je tako skrčil iz skoraj 100 milijard leta 2004 na približno 20 milijard v letu 2008, od tega pa gre velika večina portfelja na račun Turčije in Pakistana. Latinska Amerika se je v teh letih povsem osvobodila dolgov tega sklada, saj so bile države regije v letu 2008 dolžne le še okrog 50 milijonov ameriških dolarjev, kar je manj kot 1 odstotek celotnega portfelja IMF, medtem ko je še leta 2005 regija v ta portfelj prispevala kar 80 odstotkov. Podobno so države začele zavračati tudi avtoriteto WB (Engler, 2008).

5. Regionalne povezave kot alternativa odvisnosti od ZDA

Latinska Amerika je bila že zgodovinsko naklonjena regionalizmu, večina regionalnih integracijskih načrtov pa je bila zasnovana z namenom vzpostavljanja ravnotežja s svojo severno sosedo ZDA. Večina načrtov po 2. svetovni vojni je nastala v skladu z razvojnim modelom uvozne substitucije, katerega namen je bil ravno zmanjšanje odvisnosti predvsem od ZDA ter vzpostavitev stabilnih in samostojnih gospodarstev Latinske Amerike. Uspešna regionalna integracija teh držav bi kljub zaprtosti omogočala državam doseganje nekaterih koristi mednarodne trgovine (Hufbauer & Kotschwar, 1998).

5.1. Organizacija ameriških držav

Organizacija ameriških držav (Organization of American States – OAS) je najstarejša regionalna organizacija na svetu, ki je bila formalno ustanovljena leta 1948, nastala je kot posledica stoletnih idej o sodelovanju obeh Amerik. Sporazum OAS je sprva podpisalo 21 ustanovnih članic – vse države Južne in Srednje Amerike ter ZDA, z leti pa so se organizaciji priključevale tudi Karibske države in Kanada, tako da danes OAS zajema prav vseh 35 držav zahodne hemisfere. Primarna naloga OAS je predvsem spodbujanje sodelovanja med

državami na varnostnem področju ter zavzemanje za mirno reševanje morebitnih sporov. Vsaka država ima v OAS en glas, generalno skupščino te organizacije pa sestavljajo vsi ministri za zunanje zadeve držav članic (Herz, 2008, str. 4-6).

OAS je v svoji zgodovini večkrat posredovala v konfliktnih situacijah v regiji in je služila predvsem kot forum za diskusijo med sprtimi stranmi. Večkrat je spodbudila mirovna pogajanja, kar se je pokazalo ob uspešnem reševanju različnih obmejnih sporov, občasno pa zaradi pritiskov ZDA tudi ni reagirala. Tako je bilo na primer leta 1954 v Gvatemali, ko so ZDA podprle državni udar proti komunistični oblasti te države. V 1960-ih letih so ZDA ravno zaradi komunističnih groženj v regiji organizacijo obsežno uporabljale kot instrument svoje zunanje politike. Leta 1962 so tako OAS obsodile Castrov režim in Kubi odvzele pravico sodelovanja in glasovanja v organizaciji, sledile pa so tudi ekonomske sankcije. Tri leta kasneje, ob državljanski vojni, državnem udaru, protiudaru in intervenciji ZDA v Dominikanski republiki, OAS ni obsodila ameriške intervencije, kasneje pa je v to državo poslala svoje mirovne enote. Kot mediator je sodelovala pri pomiritvi sprtih strani ter je pomagala organizirati svobodne volitve v državi. Naslednja uspešna akcija OAS je sledila leta 1969, ko je po seriji obmejnih incidentov med El Salvadorjem in Hondurasom ter medsebojnih provokacijah, El Salvador napadel Honduras. Takrat je OAS reagirala zelo hitro in obsodila nasilje ter se zavzela za prekinitev ognja ter za mirovna pogajanja. Z grožnjo ekonomskih sankcij je organizacija ustvarila močan pritisk na El Salvador in dosegla umik njegove vojske ter mirovna pogajanja, v Honduras pa je poslala svoje opazovalce. V 1970-ih in 1980-ih letih je nato OAS povsem izgubila svojo vlogo in vpliv v regiji, predvsem zaradi vse večjih nesoglasij med ZDA in drugimi državami članicami. Leta 1975 je tako večina držav regije ukinila embargo Kubi, saj so ocenile da Kuba ne predstavlja nobene nevarnosti miru v regiji. V tem obdobju je prišlo v regiji do množice konfliktov: notranji konflikt v Nikaragvi 1978, teritorialni spor med Ekvadorjem in Perujem 1981, Falklandska vojna med Argentino in Veliko Britanijo leta 1982 ter ameriški intervenciji v Grenadi 1983 in Panami leta 1989. OAS je imela pri teh konfliktih povsem marginalno vlogo, saj si zaradi notranjih nesoglasij in pomanjkanja kredibilnosti ni uspela zagotoviti mediatorskega položaja, kot si ga je mnogokrat v preteklosti (Herz, 2008, str. 10-15).

Po končani hladni vojni so se svetovne in regionalne razmere močno spremenile. S tem se je spremenil koncept kolektivne varnosti v svetu in to je spodbudilo OAS k preoblikovanju organizacije. Razširjeni koncept varnosti je začel zajemati več pomembnih vidikov: gospodarske, politične, socialne in okoljske težave so postali ključni dejavniki miru v svetu. Grožnja miru in stabilnosti so postali mednarodni terorizem, kriminal, prepovedana trgovina z orožjem in drogami in v tej smeri se je OAS tudi preoblikovala. Po vojaškem udaru v Haitiju leta 1991 je ta organizacija prva reagirala, obsodila udar, se zavzela za ponovno vzpostavitev vladavine prava ter predlagala gospodarske sankcije Haitiju, leta 1994 pa so OAS skupaj z Združenimi narodi izvedle civilno mirovno misijo v Haitiju. OAS je nato večkrat branila demokratične institucije v regiji – leta 1992 in 2000 v Peruju, leta 1996 v Paragvaju, 2002 v Venezueli ter leta 2005 v Belizeju, Boliviji in Ekvadorju. V vseh primerih je OAS poslala v te

države svoje civilne misije, ki so uspešno opravile svoje naloge. Poleg tega je OAS obsežno pomagala državam tudi na drugih področjih. Leta 1991 je uvedla program za čiščenje min, s katerim so sprva pomagale Nikaragvi, kasneje pa tudi drugim državam Centralne Amerike očistiti minsko ogrožena področja. Leta 1993 in 1994 pa je OAS nadzirala proces demilitarizacije Surinama in uničenje velikih količin orožja, ki so ga po mirovnem sporazumu morale odložiti različne oborožene skupine te države. Med letoma 1994 in 2004 je OAS organizirala 60 misij, ki so nadzirale demokratično izvedbo volitev po celotni regiji (Herz, 2008, str. 15-22).

5.2. Zametki ekonomskega sodelovanja

Varnostnemu povezovanju regije pod okriljem OAS so sledili prvi poskusi ekonomske integracije, ki so nastali v 1960-ih letih, sponzorirani pa so bili s strani Združenih narodov. Prva takšna organizacija je bila LAFTA (Latin American Free Trade Agreement), ki je sčasoma zaobjela vse države Južne Amerike ter Mehiko. LAFTA je ohranila visoke ovire v mednarodni menjavi, zmanjšanje carin drugih ovir pa so določili s pogajanjem in le za nekatere proizvode. Glavno vlogo pri določanju trgovine so tako imeli sporazumi med vladami držav članic, ne pa realne tržne potrebe gospodarstev. Na začetku ni bilo težko doseči znižanja carin za dobrine, ki jih države doma niso proizvajale, zapletlo pa se je pri dogovoru za dobrine, ki jih je proizvajalo več držav, na primer avtomobili, potrošne dobrine, kmetijstvo in tekstil, saj nobena država ni želela tvegati da bi tuji proizvajalci izrinili domače. Z leti je prišlo zaradi političnih namenov držav do popolnega zastoja procesa liberalizacije trgovine in LAFTA je bila obsojena na propad. Na njeno mesto je leta 1980 prišla LAIA (Latin American Integration Association), ki je svoje delovanje osnovala na bilateralnih dogovorih. Ko je LAFTA začela izgubljati svoj zagon in se je nekaterim državam zdelo, da imata od te organizacije največ profita Argentina in Brazilija, je nekaj držav ob koncu 1960-ih ustanovilo Andski pakt. Te države so bile Bolivija, Kolumbija, Ekvador, Peru in Čile, kasneje se je pridružila še Venezuela, Čile pa je izstopil. Andski pakt je bil širše naravnani in namenjen pospeševanju razvoja in sodelovanja med državami članicami ter zagotavljanju boljših socialnih pogojev za življenje prebivalcev, vendar pa podobno kot LAFTA zaradi nesoglasij o delitvi proizvodnje ni uspel učinkovito liberalizirati medsebojne trgovine (Hufbauer & Kotschwar, 1998).

Svoj projekt trgovinske liberalizacije z imenom CACM (Central American Common Market) so v začetku 1960-ih zasnovali tudi srednjeameriške države – El Salvador, Gvatemala, Honduras, Nikaragva ter Costa Rica. Tudi ta se je soočal s težavami zaradi nezmožnosti dogovora o delitvi proizvodnje, do 1980-ih let pa so ga povsem zasenčila politična nesoglasja ter vojaški konflikti v regiji. Ob koncu 1960-ih so tudi Karibske države vzpostavile svoj integracijski sistem – CARIFTA (Caribbean Free Trade Area), ki je bil kasneje zamenjan z Caricomom (Caribbean Community and Common Market), a niso uspeli ustvariti skupnega tržišča, predvsem zato ker so bile države odvisne od visokih carin, trgovina med temi

državami pa je bila že na začetku prenizka, da bi bilo odpiranje tržišč učinkovito (Hufbauer & Kotschwar, 1998).

Precej bolj uspešne od trgovinskih sporazumov v tistem obdobju sta bili pomembni regionalni razvojni banki. **Medameriška razvojna banka** (Inter-American Development Bank – IDB) je najstarejša in največja regionalna razvojna banka na svetu s sedežem v Washingtonu. Ustanovljena je bila leta 1959 kot partnerstvo ZDA in 19 Latinoameriških držav, od takrat pa se je članstvo v banki povečalo na 48, od katerih je 26 držav Latinske Amerike posojiljemalk, preostalih 22 pa so bogate države posojilodajalke iz celotnega sveta. Glavni namen IDB je zagotavljanje posojil za spodbujanje gospodarskega in socialnega razvoja v regiji ter integracija regije. V skladu s temi cilji imajo prioriteto pri financiranju projekti, ki zmanjšujejo revščino in socialno neenakost, spodbujajo modernizacijo držav ter omogočajo dolgotrajno gospodarsko rast ob skrbi za okolje. Skupni kapital IDB je v letu 2009 znašal 100 milijard ameriških dolarjev, v letu 2009 pa je ta organizacija podelila za 15,9 milijard dolarjev posojil in garancij. Kritiki opozarjajo na previsoko volilno moč ZDA, poleg tega pa tudi na neaktivnost banke v zadnjih letih ter njeno kronično netransparentno delovanje (Bank Information Center, 2010).

Andska razvojna korporacija (Corporation Andina de Fomento – CAF) je razvojna banka, ki so jo ustanovile države Andske skupnosti narodov leta 1968. Njen začetni kapital je takrat znašal 25 milijonov ameriških dolarjev, z leti pa sta njen vpliv in ugled počasi naraščala. Leta 2007 so v CAF vstopile še Brazilija, Argentina in Urugvaj, kar je dalo organizaciji še dodatni zagon. Danes je CAF glavni posojilodajalec v andski regiji, od 5 milijard dolarjev portfelja pa je več kot polovico namenjeno Venezueli, Kolumbiji, Peruju, Boliviji in Ekvadorju. Ta razvojna banka igra poleg IDB pomembno vlogo pri oblikovanju mnogih infrastrukturnih megaprojektov, kot so jezovi, ceste in razni energijski projekti (Bank Information Center, 2010).

Obe razvojni banki sta v svoji zgodovini pomagala izvesti mnoge velikopotezne načrte, a infrastrukturne investicije v regiji so bile mnogokrat kontroverzne. Med takšne sporne projekte spadajo črpališče plina v Peruju, avtoceste v Kolumbiji, Argentini, Braziliji, Peruju ter hidroelektrarne v Paragvaju, Peruju ter Braziliji na predelu amazonskega deževnega gozda. Vsi projekti so povezani s selitvijo na desetini tisoč avtohtonih prebivalcev, in z obsežnim uničevanje tamkajšnjega unikatnega ekosistema (Bank Information Center, 2010).

5.3. Novi regionalizem

Ko so države Latinske Amerike v 1980-ih začele odpirati svoja gospodarstva ter liberalizirati mednarodno trgovino, se je tudi dojemanje regionalizma spremenilo v smeri večje odprtosti. Novim gospodarskim razmeram v regiji je sledilo tesnejše povezovanje Argentine in Brazilije, tako na gospodarskem kot tudi na političnem področju. Državi sta ob koncu 1980-ih

podpisali več sporazumov o integraciji, ekonomskem in razvojnem sodelovanju, kar je bila podlaga za nov sporazum z imenom **Mercosur** (Mercado Comun del Sur – Južno skupno tržišče). K sporazumu sta pristopila še Urugvaj in Paragvaj, ki nista želela ostati izolirana med dvema velikanoma regije. Države članice so se po vzoru Evropske skupnosti odločile za postopno integracijo. Prvi korak je bil vzpostavitev območja proste trgovine, nato je sledila ustanovitev carinske unije in kot zadnja faza je predvidena vzpostavitev skupnega tržišča s prehodom iz pogodbenega dogovora v strukturirano mednarodno organizacijo (United Nations, 2003, str. 7-11).

Danes ima Mercosur poleg nove članice Venezuele tudi pet pridruženih članic – Čile, Bolivijo, Kolumbijo, Ekvador in Peru, ki pa nimajo polnih volilnih pravic ter dostopov do vseh trgov držav članic, vendar imajo zagotovljene nižje carinske stopnje in samostojnost pri določanju svoje carinske politike. Mercosur je komplementaren **Andski skupnosti narodov**, ki je naslednica neuspešnega Andskega pakta vanjo pa so vključene Bolivija, Kolumbija, Ekvador in Peru. Članstvo v Mercosurju izključuje možnost, da so njegove članice hkrati vključene tudi v kakšno drugo prosto-trgovinsko organizacijo, zato se je na primer Venezuela morala odpovedati članstvu v Andski skupnosti zaradi vstopa v Mercosur. Tudi Andska skupnost ima za svoj namen liberalizacijo gospodarstev in svobodno trgovino, leta 2008 pa so voditelji obeh organizacij podpisali sporazum o ustanovitvi tretje organizacije Unasur, ki bo sčasoma povsem združila Mercosur in Andsko skupnost ter bo po vzoru Evropske Unije zaobjemala gospodarsko, politično ter varnostno področje regije (Klonsky & Hanson, 2009).

Mercosur, ki je bil od samega začetka zasnovan kot gospodarska organizacija liberalne usmeritve, se zaradi svoje vplivnosti kot protitež ZDA ni mogel izogniti uveljavljanju svoje politične moči. Kot največji gospodarstvi Južne Amerike imata prevladujočo vlogo v Mercosurju in s tem tudi svoje interese Brazilija in Argentina. Braziliji sta kot partnerici izjemno pomembni državi Bolivija in Venezuela, predvsem zaradi dostopa do njihovih naravnih bogastev, zemeljskega plina in nafte. Ti levo usmerjeni državi imata izrazito protiameriško stališče, v preteklosti pa sta mnogokrat kritizirali Mercosur zaradi svoje preveč kapitalistične države ter prenizke skrbi za socialno dobrobit regije, njuno stališče pa je do neke mere vplivalo na celotno pozicijo organizacije (Klonsky & Hanson, 2009).

5.4. FTAA in Mercosur

Prvo vizijo o skupni prostotrgovinski coni zahodne hemisfere so izrazile ZDA v času predsedovanja Ronalda Reagana v 1980-ih, a je bila zaradi »izgubljenega desetletja« Latinske Amerike izvedba takega projekta v tem času nerealna. Ko so se začela gospodarstva te regije reformirati v smislu večje odprtosti, so se začeli ustvarjati tudi pogoji za povezovanje obeh Amerik. Prvi korak k povezovanju je storila Mehika, ko je leta 1990 izrazila željo po prostotrgovinskem sporazumu z ZDA predvsem da bi privabila njene investicije ter se hitreje preobrazila v smeri tržnega gospodarstva. Rezultat je bil nastanek Severnoameriškega

prostotrgovinskega sporazuma ali NAFTA (North American Free Trade Agreement), ki je leta 1994 povezal ZDA, Mehiko in Kanado. Mehika je s tem pridobila prioriteto ZDA pred karibskimi državami in Andsko skupnostjo, ZDA pa so poleg olajšanega dostopa do mehiškega tržišča videle ta sporazum tudi kot odskočno desko za prihodnje približevanje obeh Amerik. Leta 1998 so se začeli trgovinska pogajanja za projekt prostotrgovinskega območja FTAA (Free Trade Area of the Americas) (Schott, 2005, str. 2-5).

Pogajanja so se v prvih letih odvijala v pozitivni smeri za doseganje dogovora, do leta 2003 so bili sprejeti trije osnutki FTAA, kmalu zatem pa so se zaustavila. V dogovorjenem roku (januar 2005) države niso uspele skleniti dogovora, predvsem zaradi nasprotovanja najmočnejših držav Latinske Amerike. Skupaj 29 držav je na Vrhu obeh Amerik podprlo možnost ponovnega zagona pogajanj za doseg FTAA, države Mercosurja, Brazilija, Argentina, Urugvaj in Paragvaj pa so to idejo zavrnile z obrazložitvijo, da v tistem trenutku še niso obstajali pogoji za doseg uravnoveženega in pravičnega dogovora. Venezuela je zavzela še bolj ostro stališče in se je zavzela za popolno prenehanje vseh prizadevanj glede FTAA in za združitev celotne Latinske Amerike proti prisotnosti ZDA v tej regiji. S tem so ostala pogajanja za FTAA zamrznjena za nedoločen čas (Hornbeck, 2007, str. 2-3).

Neuspehu pogajanj je botrovalo predvsem navzkrižje interesov med ZDA in Brazilijo, dvema največjima gospodarstvoma obeh regij. Do velikih nasprotovanj je prišlo na več področjih, eno najtežjih pa je bilo vprašanje dostopa do trgov. ZDA imajo s 4,3% najnižje povprečne carinske stopnje na zahodni polobli (8,5% za kmetijstvo in 3,7% za industrijske dobrine), ohranjajo pa visoke carinske konice (peak tariff) ter kvote za kmetijske proizvode, katerim doma zagotavlja subvencije. Za nekatere nekmetske proizvode, katere Latinska Amerika izvažata, ohranjajo ZDA visoke protidumpinške carine, na primer za jeklo. Brazilija ima v nasprotju z ZDA mnogo nižje carinske konice, vendar s 10,9% višje povprečne carine (10,2% za kmetijstvo in 11% za industrijske dobrine). ZDA so se torej v pogajanjih zavzemale za zmanjšanje povprečnih carinskih stopenj, Brazilija pa za znižanje carinskih konic ter ukinjanje kvot. Za države Latinske Amerike je bilo eno ključnih vprašanj odpiranje trgovine z ZDA za jeklo, tekstil ter še posebej za kmetijske proizvode. To področje, ki je že tradicionalno ključnega pomena za celotno Latinsko Ameriko, bi pomembno vplivalo na nadaljnjo gospodarsko rast ter nižanje brezposelnosti v regiji. ZDA so se sicer bile pripravljene pogajati o kmetijstvu, vendar ne v smeri zmanjšanja kmetijskih subvencij, saj bi to negativno vplivalo na konkurenčnost domačih izvoznikov. Na drugi strani pa so bile ZDA zelo zainteresirane za sprostitev trgovinskih področij, kjer imajo veliko konkurenčno prednost, predvsem so to finančne storitve, transport, inženiring ter profesionalne storitve. Izjemnega pomena za ZDA so tudi vladne porabe, konkurenčne politike ter pravice intelektualne lastnine. Ta področja so v Latinski Ameriki na splošno zelo slabo regulirana, kar povzroča škodo proizvajalcem iz ZDA, ki se soočajo z ovirami pri dostopu do trgov. Regulacija bi pomenila višje stroške za razvijajoče se države, v primeru doslednega upoštevanja lastninskih pravic bi se upočasnil proces prenosa novih tehnologij, z nižanjem

vladne porabe in konkurenčnih ovir pa bi se poslabšal konkurenčni položaj podjetij teh držav glede na izvoznike iz ZDA (Hornbeck, 2007, str. 3-4).

V pogajanjih za FTAA se je kot vodja regije močno izpostavila Brazilija. Njeno nasprotovanje vplivu ZDA se je jasno izrazilo skozi njeno mednarodno trgovinsko stališče. Brazilija se ostro bori za svoj naraščajoči kmetijski sektor in za zagotavljanje tržišča zanj, kar se je prikazalo pri vztrajanju na dostopu do tržišča ZDA ter nižanju subvencij te države. Hkrati Brazilija ne odstopa od svojega stališča do odpiranja svojih manj konkurenčnih sektorjev (storitve, lastninske pravice, investicije, vladna poraba) in se na tem področju se raje zanaša na trgovino znotraj Mercosurja in na razvoj domačega tržišča. Kljub temu, da je privatni sektor precej odprt za sodelovanje z ZDA, pa je celotno gospodarstvo Brazilije eno najbolj samostojnih v regiji in je najmanj odvisno od tržišča ZDA. Takšno stanje je dalo Braziliji precejšnjo moč v pogajanjih in zato si je tudi lahko privoščila zavrnitev FTAA pod pogoji ZDA (Hornbeck, 2007, str. 4-5). V nasprotju z Brazilijo bi bilo za majhne države doseganje sporazuma FTAA zelo pomembno, saj same nimajo velikih proizvodnih zmogljivosti in se zato lahko koncentrirajo na proizvodnjo in izvoz le enega proizvoda ali storitve. S svojo nerazvito infrastrukturo in omejenimi človeškimi in tehnološkimi sredstvi si same ne morejo zagotoviti hitrega razvoja, tako da so močno odvisne od tržišč svojih velikih sosed. Z odprtim dostopom do teh tržišč bi male karibske države lahko močno povečale svoj izvoz, diverzificirale svojo proizvodnjo ter prestrukturirale svoja gospodarstva, vse to pa bi vplivalo na zaposlenost in gospodarsko rast (Schott, 2005, str. 7-11).

Po propadu pogajanj za FTAA je regionalizem v Latinski Ameriki dobil novo obliko, predvsem z bilateralnimi sporazumi. ZDA so leta 2004 podpisale prostotrgovinski sporazum s petimi srednjeameriškimi državami CAFTA in Dominikansko republiko. Ta skupina držav danes predstavlja za ZDA tretje največje izvozno tržišče v regiji, takoj za Mehiko in Brazilijo. Istega leta je stopil v veljavo sporazum med ZDA in Čilom, ki predvideva popolno liberalizacijo trgovine med državama do leta 2016. Najnovejši prostotrgovinski sporazum so podpisale ZDA in Peru leta 2006, ki je stopil v veljavo leta 2009 in prav tako predvideva postopno ukinjanje carin med državama. Pod podobnimi pogoji sta prostotrgovinske sporazume z ZDA podpisale še Kolumbija leta 2006 ter Panama v letu 2007 (Office of the US Trade Representative, 2010). Bilateralni sporazumi med ZDA in državami regije imajo med seboj zelo podobno osnovo vendar vsebujejo različne podrobnosti za specifične zadeve, ki se tičejo posameznih držav. Tako so ti sporazumi precej bolj fleksibilni pri bolj občutljivih temah in je bilo lažje priti do zelenega kompromisa. Na drugi strani Brazilija ni mirno opazovala obsežnih trgovinskih aktivnosti ZDA v regiji. Leta 2004 je dosegla politično-ekonomski pakt z Andsko skupnostjo, istega leta se je 12 držav teh dveh organizacij dogovorilo, da formirajo Južno Ameriško skupnost narodov - UNASUR, ki bi spodbujala trgovino in politični dialog v regiji. Leta 2006 je Mercosur medse sprejel Venezuelo, Bolivija pa je prav tako zelo zainteresirana za vstop v to organizacijo, njen vstop pa bi v Mercosurju združil vse največje sile regije, ki nasprotujejo FTAA (Hornbeck, 2007, str. 5-6).

5.5. UNASUR

Mercosur je sicer uspel znižati ovire v trgovanju ter okrepiti gospodarsko sodelovanje držav članic, vendar pa mu ni uspelo doseči širših regionalnih politično-gospodarskih rezultatov. Voditelji držav tako Mercosurja kot Andske skupnosti so zato so predlagali regionalno integracijo, ki bi se zgledovala po Evropski Uniji, njen namen pa bi bila večja politična, gospodarska, socialna in energijska integracija. Leta 2008 je ustavni sporazum UNASURJA podpisala množica držav – Brazilija, Argentina, Venezuela, Ekvador, Kolumbija, Čile, Paragvaj, Urugvaj, Bolivija, Peru, Gvajana in Surinam. Ta organizacija se zavzema za več principov, predvsem povezanosti na različnih področjih: na političnem, gospodarskem, socialnem, kulturnem, okoljstvenem, energijskem, skupnem boju proti revščini, jačanju vladavine prava in demokratičnih institucij ter gradnja Južnoameriške identitete.

Zelo pomembne za delovanje in doseg ciljev Unasurja so tudi različne razvojne institucije, ki so sicer nastale že prej, vendar so padle pod vpliv Unasurja. Najpomembnejši sta IIRSA – Iniciativa za infrastrukturno integracijo Južne Amerike, ki je nastala leta 2000 in spodbuja nove transportne, telekomunikacijske in energijske projekte v regiji, ter Banka Juga, ustanovljena leta 2007 z namenom financiranja gospodarskega razvoja regije (Seabra, 2010, str. 2-6).

Leta 2009 je Unasur ustanovil Južnoameriški obrambni svet in s tem naredil korak k približanju držav članic tudi na varnostnem področju. Ta obrambni svet je kaj kmalu po ustanovitvi služil kot forum za burno razpravo, ko je Kolumbija z ZDA podpisala sporazum o vojaškem sodelovanju ter gradnji ameriških vojaških baz v Kolumbiji. Države Južne Amerike so se glede tega vprašanja razdelile na več taborov. Zagovornici gradnje baz, Kolumbija in Peru imata z ZDA največ gospodarskih in vojaških vezi, na drugi strani pa stoji protiameriški tabor, ki ga sestavljajo Venezuela, Bolivija in Ekvador in ki se je zavzel za ostro skupno Unasurjevo obsodbo vojaške prisotnosti ZDA v regiji. Hkrati se je ta tabor odzval s protiukrepi – Venezuela in Bolivija sta hitro oznanili da bosta od Rusije nabavili vojaško opremo, predvsem težko oborožitev, v vrednosti 100 milijonov dolarjev, Chavez pa je Kolumbijo kaznoval gospodarsko, saj je zamenjal uvoz kolumbijskih proizvodov z argentinskimi. Nekje vmes med poraliziranima skupinama pa so preostale države Unasurja na čelu z Brazilijo. Brazilski predsednik Lula je sicer sprejel ameriške baze z kot vprašanje nacionalne suverenosti Kolumbije, vendar je debato izkoristil tudi za ostro kritiko politike ZDA glede Latinske Amerike (Llanos, 2009, str. 2-5).

5.6. Bolivarska aliansa

Vzporedno z Mercosurjem je nastajalo še mnogo drugih regionalnih organizacij. Med pogajanji za FTAA je Hugo Chavez močno okrepil svojo moč, saj je povezal vse države, sindikate ter družbena gibanja, ki so nasprotovala nadvladi ZDA v regiji z namenom

blokiranja tega sporazuma, hkrati pa je ponudil tudi konkretno alternativo takemu sporazumu. Leta 2004 je sklenil prostotrgovinski sporazum s Kubo, ki se danes imenuje Bolivarska aliansa za Ameriki (Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra America - ALBA). Z leti se je vse več držav iz različnih delov Latinske Amerike priključilo temu sporazumu, ki trenutno obsega 9 članic – poleg ustanovnih še Bolivijo, Nikaragvo, Dominiko, Honduras, Ekvador, Saint Vincent in Grenadine ter Antigo in Barbudo (Bourne, 2009).

Stališče ALBE je postavljeno čvrsto proti neoliberalizmu, v njej pa imajo svojo vlogo tako politiki kot tudi družbena gibanja. ALBA se zavzema predvsem za socialne cilje: brezplačno zdravstvo in izobraževanje, boj proti revščini, razvijanje državnih podjetij, spodbujanje družbenih gibanj, razvijanje gospodarstev ter medsebojno sodelovanje na vseh teh področjih (Hattingh, 2008).

ALBA je v kratkem času izvedla kar nekaj uspešnih projektov. Eden od njih je Petrocaribe, trgovinski sporazum med Venezuelo in karibskimi državami, katerim po sporazumu Venezuela dobavlja nafto po nizkih cenah z možnostjo 25-letnega odplačila in 1 odstotno obrestno stopnjo (Bourne, 2009). Hkrati poteka tudi program »zdravniki za nafto« po katerem Kuba prejema subvencionirano nafto v vrednosti 1 milijarde ameriških dolarjev letno od Venezuele v zameno za usluge 30 000 kubanskih zdravnikov in učiteljev. Ti so zapolnili kadrovske primanjkljaje v tisočih novozgrajenih venezuelskih bolnišnicah in šolah. Državi sta skupaj izvedli različne kmetijske projekte proizvodnje soje, riža, perutnine in mlečnih proizvodov, vse z namenom zagotavljanja poceni ali brezplačne preskrbe s hrano. Venezuela je Kubi pomagala tudi na drugih področjih – z dobavo avtobusov, pomoči pri izgradnji vodnega sistema ter modernizaciji glavne kubanske naftne rafinerije. Obe državi sta pod okriljem ALBE pomagali Boliviji razvijati šolski in zdravstveni sistem ter nadgraditi njeno plinsko infrastrukturo, ko pa so ZDA leta 2006 prenehale od te države kupovati sojo, sta državi z obsežnim povečanjem uvoza soje rešila bolivijsko sojino industrijo. Venezuela je obsežno aktivna tudi pri izvajanju socialnih programov. Nikaragvi je na primer pomagala zgraditi 8 centrov, ki zagotavljajo izobraževanje ter streho nad glavo 47 000 brezdomskim otrokom (Hattingh, 2008).

ALBA je leta 2006 ustanovila televizijsko postajo Telesur, ki pokriva celotno Latinsko Ameriko, njen namen pa je predstavljati protiutež CNN-u in drugim neoliberalnim medijem v regiji. Obenem je ALBA v državah članicah zgradila tudi nekaj »kulturnih hiš«, ki promovirajo zapuščino avtohtonih prebivalcev ter latinoameriško identiteto, ki je osnovana na solidarnosti in sodelovanju v nasprotju z naraščajočim vplivom ameriške kulture in njenih individualističnih vrednot (Hattingh, 2008).

5.7. Banka juga

Po uspehu ALBE leta je Chavez leta 2006 predlagal še nov korak k integraciji regije – ustanovitev Banke juga (Banco del Sur). Osnovna ideja te banke je osvoboditev regije od negativnega vpliva institucij mednarodnega kapitala – IMF, WB in IDB, katere mnoge države regije vidijo le kot orodja v rokah Washingtona. Ustanovilo jo je sedem držav – Venezuela, Argentina, Brazilija, Urugvaj, Paragvaj, Bolivija in Ekvador. Vsi voditelji držav, ki so sodelovali pri ustanovitvi Banke juga, z izjemo Paragvaja, so dobili svoj mandat na podlagi levičarskih programov, ki so zagovarjali oddaljevanje od ZDA ter nasprotovali ekonomskemu liberalizmu (Engler, 2008). Države so formalno podpisale sporazum leta 2009, skupni začetni kapital Banke juga pa znaša okrog 7 milijard ameriških dolarjev, s pooblastitvijo do 20 milijard. Od osnovnega kapitala največji delež prispevajo Venezuela, Brazilija ter Argentina, vsaka po približno 2 milijarde, preostale države pa v kapital prispevajo okrog 400 milijonov ameriških dolarjev. Volilna pravica v tej banki je določena tako, da ima vsaka država po en glas v svetovanju pri posojilih, v kolikor je znesek posojila manjši od 70 milijonov ameriških dolarjev, če pa se države dogovarjajo o višjih zneskih, se volilna moč držav določa v razmerju na vloženi znesek (Ugaretche, 2009).

Glavni cilj Banke juga je zgraditev stabilne razvojne agencije Latinske Amerike, ki bi spodbujala gospodarski razvoj regije s ponujanjem ugodnih kreditov, le-ti pa naj ne bi bili pogojevani z določenimi ekonomskimi politikami. S tem Banka juga ne bi mogla biti uporabljena za dominacijo nad regijo, kot se je dogajalo z mednarodnimi institucijami, ampak izključno za sodelovanje. Rezultat delovanja te banke naj bi bilo povečanje likvidnosti držav, socioekonomski razvoj z zmanjšanjem revščine, povečanje pravično razdeljenih investicij, ter na splošno večja integracija držav regije (Lendman, 2007).

Tri najmočnejše države pri Banki Juga imajo sicer svoje vizije za delovanje te banke. Venezuela predlaga, da postane Banka Juga nekakšen IMF Južne Amerike in naj bi imela veliko vlogo tudi pri določanju regionalne monetarne politike, Brazilija pa se zavzema za Banko Juga kot močno banko za infrastrukturne investicije v razširjenem Mercosurju. Argentina je pri vsem tem nekako nevtralna in se strinja z obema uporabama banke (Bank Information Center, 2010).

V zadnjih desetletjih in še posebej v zadnjih letih se kot regijska velesila vse bolj izpostavlja Brazilija. Ta država je nekakšen naravni vodja Latinske Amerike, saj ima v njej največjo gospodarsko moč, dober geografski položaj, največje število prebivalcev, vse močnejšo diplomacijo in politični razum, ki ga vodja potrebuje. Večkrat se je Brazilija izpostavila tako na gospodarskem (blokada FTAA) kot tudi na varnostnem področju, s tem pa je uspela do neke mere omejiti vpliv ZDA na regijo. Ob tem država aktivno deluje na globalnem nivoju. Je namreč najpomembnejši partner Evropske Unije v regiji, skupaj z Indijo in Južno Afriko tvori alianso Jug-jug, njen vpliv hitro narašča v Afriki in Srednjem Vzhodu, bori pa se tudi za stalni sedež v Varnostnem svetu Združenih narodov. Z mnogimi diplomatskimi iniciativami je

dobila močan politični zagon, začela se je usmerjati v levo in se približevati Chavezovim stališčem, kar je tudi del strategije izločanja ZDA iz regije. Vendar se Braziliji ni potrebno uklanjati Chavezovim zahtevam. V zadnjih letih so v tej državi našli ogromna naftna polja, s katerimi bi lahko Brazilija postala izvoznik nafte na ravni Venezuele. Vse naštetu je predpogoj za začetek brazilske nadvlade v regiji in ta država je trdno odločena da to v naslednjih desetletjih tudi uresniči (Varas, 2008, str. 2-6).

Sklep

Združene države Amerike so na Latinski Ameriki nedvomno pustile močan pečat. Stoletno nadvlado te države v regiji je težko primerjati z več kot tristoletno vladavino španskega in portugalskega imperija, predvsem zaradi drugačnih svetovnih razmer, ki so vladale v različnih obdobjih. Evropska imperija sta za vedno družbeno spremenila regijo – z uveljavljanjem španskega in portugalskega jezika, vpeljevanjem evropskih vrednot in tudi razvrednotenjem avtohtone indijanske družbe sta ustvarili unikatno latinskoameriško kulturno mešanico. Drugače je bilo z gospodarskim vplivom na regijo. V zgodovini so bili gospodarski interesi vedno tesno povezani s političnimi cilji in ko sta evropski velesili izgubili svoj vojaški in politični nadzor nad regijo, je začela upadati tudi gospodarska povezanost Evrope in Latinske Amerike. Ta povezanost je bila v kolonializmu osnovana predvsem na izkoriščanju naravnih bogastev regije.

Združene države so pri osamosvajanju Latinske Amerike odigrale pametno vlogo. V času, ko še niso bile politično in vojaško dovolj močne so se izogibale neposrednim konfliktom z evropskimi silami, a vendar so posredno pomagale državam Latinske Amerike v borbi proti Evropi. Skladno z rastjo moči so rasle tudi imperialistične težnje ZDA in prva na udaru novonastale politike je bila regija, ki je ZDA geografsko najbližja. Združene države so začele Latinsko Ameriko gledati kot na svoje »dvorišče« in s tem so si vzele pravico, da zanjo tudi poskrbijo. Doba kolonializma v regiji se je do leta 1900 že povsem končala in ZDA so vedele, da bodo za nadvlado v njej potrebni povsem novi prijemi. Že ob začetku 20. stoletja so načrtale politiko, ki ji je nato zagotavljala izpolnjevanje interesov še celo stoletje. Ta politika je bila razdeljena na tri krake: (1) kupovanje naklonjenosti z dolarji, (2) politično-vojaški pritiski na nasprotnike, (3) močan vpliv na države prek ameriških podjetij.

Ameriška podjetja so v takšnih razmerah cvetela. Podkupljivi diktatorski režimi so jim zagotavljali zelo ugodne pogoje za poslovanje, tako z zakoniki kot tudi z zatiranjem vsakršne opozicije, v bolj parlamentarnih državah pa so ZDA morale pokazati tudi svoje diplomatske mišice za zagotavljanje njenih gospodarskih interesov. Latinska Amerika je v prvih desetletjih 20. stoletja postajala vse bolj nestabilna, saj je politika ZDA naletela na široko neodobranje prebivalcev, a vendar so vedno znova vojaški režimi v teh državah vzpostavljali nadzor ter omogočali nadaljnjo dominacijo ameriških podjetij. Takšno stanje je trajalo vse do konca 2.

svetovne vojne, ko so trenja med diktatorji in ljudstvi močno narasla. Ideologija socialno bolj pravičnih in od ZDA neodvisnih držav je spodbudila upore proti vladavinam v mnogih državah regije. Ti upori so se v najhujših oblikah pokazali predvsem na neposrednih interesnih območjih ZDA, v Centralni Ameriki in na Karibih, v milejši obliki pa so se uprle države s spremembami svojih gospodarskih sistemov.

Združene države niso mirno opazovale poskusov latinoameričanov v boju proti diktaturam. Agresivno so po principu korenčka in palice branile svoje interese. Diktatorske režime so prek mednarodnih finančnih institucij izdatno nagrajevale, tam kjer so naletele na odpor, pa so s pomočjo medameriške vojaške akademije sprožile množico krvavih vojaških udarov in vojn, kar se je sprevrglo v desetletja nemirov. Zdi se, da so v hladni vojni ZDA kar nekaj držav Južne Amerike nekako pustile ob strani, če se le-te idejno niso preveč približale Sovjetom in so bile tudi geografsko bolj oddaljene od ZDA. Te države so poskusile z novim gospodarskim sistemom uvozne substitucije, ki pa je bil zasnovan na množici napak in je posledično pripeljal do hude krize v že tako krhkih gospodarstvih.

Prvi poskus osamosvojitve regije od zunanjih velesil je klavrno propadel, to pa so Združene države in mednarodne finančne institucije sprejele z odprtimi rokami. Vedele so, da tokrat držijo v rokah vse niti in da bodo države pripravljene storiti vse, da se v njih normalizira gospodarsko stanje. ZDA so prek teh institucij za posojilo sredstev v 1990-ih postavile množico pogojev, ki so gospodarstva odpirala in jih naredila zelo ranljiva na zunanje vplive. Države regije so to grenko *pilulo* pogoltnile, a kakšnih resnejših rezultatov še posebej na socialnem področju še po desetletju reform ni bilo. Začela je naraščati frustracija prebivalcev nad novim sistemom in po argentinskem gospodarskem zlomu so vse države po vrsti zavrnile avtoriteto mednarodnih finančnih institucij. To je zadalo hud udarec dolarski nadvladi ZDA v regiji.

V začetku 21. stoletja se je okrepilo tudi gospodarsko sodelovanje med državami Latinske Amerike. Mnogo gospodarsko najpomembnejših držav regije se je v zadnjih letih obrnilo proti politični levici in združeni tvorijo močno politično protiutež ZDA. Te države so na koncu imele tudi glavno besedo pri blokiranju FTAA, saj so kar tekmovala katera bo izpostavila boljši predlog za regionalizacijo regije. A vendar so na drugi strani ostale nekatere države, ki so se z ZDA dogovorile za prostotrgovinske sporazume. Predvsem so to države, ki so bile v zadnjem stoletju najbolj na udaru ZDA in je vpliv te države ostal usidran v gospodarskih sistemih. Regija se je tako precej polarizirala na levo usmerjeni blok napram proameriškemu bloku.

Danes imajo Združene države na Latinsko Ameriko nedvomno še vedno velik gospodarski vpliv, še posebej preko trgovine, a vendar si je težko predstavljati, da bi ZDA še kdaj v prihodnosti lahko popolnoma nadvladale regijo, kot je bilo to v zadnjem stoletju. Pravila igre so se z leti spremenila, globalizacija je sprostila mnoge omejitve in v današnjem multipolarnem svetu je nemogoče vzpostaviti absolutno dominacijo ene svetovne velesile.

Svojo trgovinsko in politično moč je v zadnjih letih v svetovnem merilu močno okrepila Kitajska, kar se je pokazalo tudi na Latinski Ameriki. Kitajska resda pri trgovini z regijo danes še zaostaja za ZDA, vendar je pričakovati da bodo v naslednjih desetletjih konkurenčni kitajski proizvodi vse bolj izrivali ameriške. S svojim naraščajočim političnim vplivom pa bosta tako Kitajska kot tudi Unasur v prihodnosti vsekakor več kot dostojen tekmeec Združenim državam v gospodarski prevladi nad Latinsko Ameriko.

Literatura in viri

1. Andean Development Corporation. *Bank Information Center*. Najdeno 10. maja 2010 na spletnem naslovu <http://www.bicusa.org/en/Institution.19.aspx>
2. Bank of the South. *Bank Information Center*. Najdeno 6. maja 2010 na spletnem naslovu <http://www.bicusa.org/en/Institution.21.aspx>
3. Bernanke, B.S. (2005). *Inflation in Latin America: A New Era?* Stanford: Stanford Institute for Economic Policy Research Economic Summit.
4. Bourne, J. (2009). *Background on ALBA, the Bolivarian Alliance for the People of Our America*. Center for Democracy in the Americas.
5. Brosnan, G. (2008). Latin America Battles Inflation. *BusinessWeek*. Najdeno 6. aprila 2009 na spletnem naslovu http://www.businessweek.com/bwdaily/dnflash/content/jul2008/db20080722_025307.htm?campaign_id=rss_daily
6. Bruton, H.J. (1998). A Reconsideration of Import Substitution. *Journal of Economic Literature*, 36, 903-936.
7. Bucheli, M. (2006a). *Technological Entry Barriers and Economic Nationalism in Underdeveloped Countries: Standard Oil Company (New Jersey) and United Fruit Company in Colombia*. University of Illinois at Urbana – Champaign, College of Business.
8. Bucheli, M. (2006b). *Good Dictator, bad Dictator: United Fruit Company and Economic Nationalism in Central America in the Twentieth Century*. University of Illinois at Urbana – Champaign, College of Business.
9. Bucheli, M. (2007). *Multinational Corporations and Business Negotiation Under the Monroe Doctrine: Lord Cowdray and Oil Politics in Colombia*. University of Illinois at Urbana – Champaign, College of Business.
10. CADTM: World Bank – IMF support to dictatorships. Najdeno 24. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www.cadtm.org/World-Bank-IMF-support-to>
11. China, Saudi Arabia, and the IMF Quota and Voting System, *STRATFOR*, najdeno 25. marca 2010 na spletnem naslovu http://www.stratfor.com/analysis/20090331_china_saudi_arabia_and_imf_quota_and_voting_system
12. De Gregorio, J. (1992). Economic Growth in Latin America. *Journal of Development Economics*, 39 (1992), 59-84.

13. Dijkstra, G. & Hermes, N. (2001). *Debt relief and economic recovery in Latin America*. Latin American Studies Association.
14. Dispute settlement – Regional approaches – MERCOSUR (2003). *United Nations conference on trade and development*.
15. Edwards, S. (2009). *Forty years od Latin America's economic development: from the Alliance for Progress to the Washington Consensus*. Cambridge: National Bureau of Economic research.
16. Engler, M. (2008). Latin America Banks on Independence. *In These Times*. Najdeno 24. marca 2010 na spletnem naslovu http://www.inthesetimes.com/article/3497/latin_america_banks_on_independence/
17. Erikson, D.P. (2008). *Requiem for the Monroe Doctrine*. Current History, february.
18. Escobar, T. (2007). *Alliance for Progress: Wrong Place, Wrong Time*, Rice University, A Dialogue on Presidential Challenges and Leadership: Papers of the 2006-2007 Center Fellows.
19. Executive Office of the President, Free Trade Agreements. *Office of the United States Trade Representative*. Najdeno 5. maja 2010 na spletnem naslovu <http://www.ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements>
20. Ffrench-Davis, R. (2007). *Reforming Latin American Economies*. Commission on Growth and Development Seminar, University of Chile.
21. Gilderhus, M.T. (2006). *The Monroe Doctrine: Meanings and Implications*. Presidential Studies Quarterly, 36, (1) (March).
22. Grossman, Z. (2009). *From wounded knee to Iraq: A century of US military interventions*. Najdeno 12. marca 2009 na spletnem naslovu <http://academic.evergreen.edu/g/grossmaz/interventions.html>
23. Guttal, S. (2007). Corporate Power and Influence in the World Bank. *Global Policy Forum*. Najdeno 20. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www.globalpolicy.org/component/content/article/209/43470.html>
24. Hattingh, S. (2008). ALBA: Creating a Regional Alternative to Neo-liberalism? *Monthly Review*.
25. Herz, M. (2008). *Does the Organisation of American States Matter?* Working Paper 34, Regional and Global Axes of Conflict, Institute of International Relations PUN Rio, April.
26. Historical topic: the Monroe doctrine. *TAHPDX*. Great decisions in U.S. history. A Teaching American History Project in partnership with the Institute of Portland Metropolitan Studies at Portland State University and the Portland, Beaverton, Hillsboro & Forest Grove School Districts, funded by the US dept. of Education. Najdeno 12. marca 2009 na spletnem naslovu http://www.upa.pdx.edu/IMS/currentprojects/TAHv3/Content/Monroe_Doctrine.html
27. Hornbeck, J.F. (2007). *A Free Trade Area of the Americas: Major Policy Issues and Status of Negotiations*. CRS Report for Congress.

28. Hufbauer, G.C. & Kotschwar, B. (1998). *The Future of Regional Trading Arrangements in the Western Hemisphere*. Paper for Michigan State University 10th Anniversary Conference, september 1998. Peterson Institute for International Economics.
29. Inter American Development Bank. *Bank Information Center*. Najdeno 5. maja 2010 na spletnem naslovu <http://www.bicusa.org/en/Institution.4.aspx>
30. Klonsky, J. & Hanson S. (2009). Mercosur – South America's fractuous Trade Bloc. *Council of foreign relations*. Najdeno 24. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www.cfr.org/publication/12762/mercosur.html>
31. Ladenburg, T (2007). *The Monroe Doctrine and The Roosevelt Corollary* (Unit 8, chapter 5). Digital History. Najdeno 12. marca 2009 na spletnem naslovu http://www.digitalhistory2.uh.edu/teachers/lesson_plans/lesson_plan_ladenburg.cfm
32. Latin America Economic Indicators, 2002-2008, *Latin Focus*. Najdeno 5. maja 2009 na spletnem naslovu <http://www.latin-focus.com/latinfocus/countries/latam/latindex.htm>
33. Latin America in a Global Context – Economic Briefing June 2007, *Latin Focus*. Najdeno 5. maja 2009 na spletnem naslovu http://www.latin-focus.com/latinfocus/briefings/2007/0706_briefings/latam.htm
34. Lemieux, P. (2005). The Oil Price Mirage, *Ludwig von Mises Institute*, 2005. Najdeno 15. marca 2010 na spletnem naslovu <http://mises.org/daily/1892>
35. Lendman, S. (2007). *The Bank of the South: An Alternative to IMF and World Bank Dominance*, Global research.
36. Literatura Guatemalica, Historia de Guatemala, Siglo XX. Najdeno 24. maja 2010 na spletnem nalovu <http://www.literaturaguatemalteca.org/Gale2.html>
37. Llanos, F. (2009). *The Gust of War: Latin American Perspectives on the US-Colombian Bases Agreement*. Latin America Programme. 17. August.
38. Martin-Ortega, O. (2008). *Deadly Ventures? Multinational Corporations and paramilitaries in Colombia*, Revista Electronica de Estudios Internacionales, Num. 16.
39. Merrill, T. (1995). *Honduras: A Country Study*. Washington: GPO for the Library of Congress.
40. Morley, S.A., Machado, R., & Pettinato, S. (1999). *Indexes of structural reform in Latin America. Growth, Employment and Equit: Latin America in the 1990s (HOL-/97/6034)*.
41. Pangaea & Guttman, W.E. (1995). *Politics of Assassination: The Bloody Legacy of the US Army School of the Americas*. Najdeno 24. maja 2010 na spletnem naslovu http://pangaea.org/street_children/latin/soa.htm
42. Randall, S.J. (1992). *Colombia and the United States: Hegemony and Interdependence*. Athens, GA: University of Georgia Press.
43. Reynolds, T.H. (1938). *Economic aspects of The Monroe Doctrine during the period 1792 – 1823*. Nashville: George Peabody College.
44. Schott, J.J. (2005). *Does the FTAA have the future?* Institute for International Economics.

45. Seabra, P. (2010). *UNASUR: South America's wishful thinking?* Portuguese Institute of International Relations and Security - IPRIS Viewpoints, February.
46. Setser, B. & Gelpern, A. (2006). *Pathways Through Financial Crisis: Argentina*, Global Governance, 12.
47. Solimano, A. (2004). *Political violence and economic development in Latin America: issues and evidence*, United Nations – ECLAC – Serie Macroeconomía del desarrollo. Santiago, Chile.
48. The Brady Plan. *EMTA*. Najdeno 25. maja 2010 na spletnem naslovu <http://www.emta.org/template.aspx?id=35>
49. The History of Cuban-American relations. Najdeno 24. maja 2010 na spletnem naslovu <http://www.ianchadwick.com/essays/cubahistory.html>
50. *The World of 1898: The Spanish-American war*. Najdeno 12. marca na spletnem naslovu <http://www.loc.gov/rr/hispanic/1898/intro.html>
51. Toussaint, E. (2006). *The influence of the United States on the World Bank*. CADTM.
52. Ugarteche, O. (2009). *South American countries sign Articles of Agreement of BANCOSUR*, ALAI, América Latina en Movimiento.
53. United Fruit Historical Society: Samuel Zemurray. Najdeno 24. maja 2010 na spletnem naslovu <http://www.unitedfruit.org/zemurray.htm>
54. Varas, A. (2008). *Brazil in South America: from indifference to hegemony*, FRIDE.
55. Vasquez, I. (1996). The Brady Plan and Market-based solutions to debt crises. *The Cato Journal*, 16 (2), 233-241.
56. Vernengo, M. (2006). *Dependency theory*. Utah: University of Utah, Department of Economics.
57. Williamson, J. (november 2002). What Washington Means by Policy Reform. *Peterson Institute for International Economics*. Najdeno 25. februarja 2010 na spletnem naslovu <http://www.iie.com/publications/papers/paper.cfm?researchid=486>
58. Woods, N. (2003). *The United States and the International Financial Institutions: Power And Influence Within the World Bank and the IMF*. Oxford University Press.